

THIÊN NHIÊN NGUY HIỂM

Trong cuộc đấu tranh sinh tồn với thiên nhiên hoang dã, chúng ta phải đối đầu với muôn vàn hiểm nguy rình rập. Kẻ thù của các bạn trong thiên nhiên thường đến từ thực vật, động vật, khí độc, nước độc, thời tiết...

Thiên nhiên vừa là đồng minh vừa là kẻ thù của chúng ta. Nó ban phát cho chúng ta thực phẩm, vật dụng và phượng tiện để sinh tồn, đồng thời cũng cung cấp vô vàn thiên địch có thể giết chết chúng ta, hoặc làm cho chúng ta bị tổn thương, bệnh hoạn. . . Để có thể tồn tại trong thiên nhiên hoang dã, các bạn phải là người có kiến thức và kinh nghiệm. Tuy thiên nhiên thật hào phóng nhưng cũng thật khắc nghiệt. Cho tất cả nhưng cũng lấy lại tất cả. Bên cạnh những động vật thực vật có thể nuôi sống được chúng ta, thì cũng có những động vật và thực vật có thể giết chết được chúng ta trong nháy mắt. Đã vậy, sự khác biệt giữa "lành" và "độc" lại không sai lệch là bao nhiêu. Thí dụ như cây phòng kỷ (*Menispermum candense*) và cây nho hoang (*Vitis aestivalis*) rất giống nhau. Nhưng nếu ăn vào thì có thể đứt bóng. Có vài cách để phân biệt:

- Lá phòng kỷ giống như lá nho hoang nhưng mặt dưới thì trơn tru trong khi lá nho hoang thì có lông mịn.
- Mép lá nho hoang có răng cưa nhỏ, còn lá phòng kỷ thì không.
- Trái phòng kỷ thì giống trái nho hoang nhưng lại có màu xanh đen và chỉ có một hột mà hột thì có hình dáng như lưỡi liềm.

Trái phòng kỷ rất độc, nếu tưởng lầm đây là dây nho hoang có thể bị chết nếu ăn trái và hột của phòng kỷ. Một số loài chim có thể ăn trái phòng kỷ mà không thấy có phản ứng gì, cho nên không thể dựa theo công thức: trái gì chim ăn được thì người cũng ăn được.

Giống như dạng cây nho còn có cây Thương lục Mỹ [*Phytolacca americana*] thường mọc trong đất liền của nước Mỹ và Hawaii, vùng vùng đất ướt. Cũng tìm thấy mọc trong những đồng ruộng, hai bên ven đường, gần những lâu đài hay gần nông trại. Lá dài có gân đỏ và mọc ngay trên những cành màu lục và hơi tím. Hoa trắng mọc thành từng chùm như chùm trái nho. Cây càng to, cây càng nguy hiểm. Tất cả những phần của cây này đều độc, nhất là rễ cây. Có người nấu lá này và làm mứt cùng với dâu. Lá và trái nấu chín thì ăn được, nhưng ăn sống thì nguy hiểm.

Và như chúng tôi đã nói; cây Chè vằng (*Jasminum subtriplinerve*) rất dễ nhầm lẫn với lá ngón (*Gelsemium elegans*), một loại cây rất độc (thuốc độc bảng A), không chỉ vì cây chè vằng đôi khi còn được gọi là cây lá ngón, mà còn vì hình dạng bên ngoài, thân, cành chè vằng tương đối giống với thân cành lá ngón, nhất là khi đă chặt khỏi gốc và bỏ hết lá.

Cây chè vằng có thể phân biệt với cây lá ngón nhờ vào đặc điểm lá, hoa và quả. Lá chè vằng có 3 gân dọc trong đó 2 gân bên uốn cong theo mép lá, rơ rít. Hoa chè vằng màu trắng với mười cánh hoa trong khi hoa lá ngón mọc thành chùm, phân nhánh nhiều lần (từ 2 đến 3 lần) màu vàng. Quả chè vằng hình cầu cỡ hạt ngô, chín màu vàng, có một hạt rắn chắc trong khi quả cây lá ngón hình trụ (khoảng 0,5x1cm), khi chín tự mở, nhiều hạt (tới 40 hạt), nhỏ, hình thận, có diềm mỏng, phát tán theo gió.

Nhiều trẻ em đã bị ngộ độc vì ăn trái thù lù đen (*Solanum nigrum*) mà tưởng nhầm là thù lù cánh (*Physalis peruviana*), vì hai cây khá giống nhau.

Hoặc như cây khoai môn và cây mòn nước, một loại thì ăn rất ngon còn một loại thì ăn vào ngừa như cào cổ.

Cây nấm cực độc *Amanita phalloides* có màu trắng, mềm, mùi rất dịu như mật ong, khi nấu thơm mùi hạt dẻ, là loại nấm gây ra 90% trường hợp ngộ độc chết người ở châu Âu, châu Mỹ và châu Á. Nấm *Amanita verna* gây chết rất nhiều người ở Việt Nam vì người ta dễ bị đánh lừa bởi cái vẻ bên ngoài trắng muốt, tinh khôi, rất giống nấm ăn được. Những cây này chỉ những người có kinh nghiệm mới phân biệt được.

Về động vật tuy ít có con mang chất độc trong thịt, nhưng nếu các bạn không biết cách làm và chế biến thì cũng có thể trúng độc. Nhiều người đã chết do ăn các và cá nóc làm không kỹ. Các bạn không nên ăn những lòng, ruột, trứng . . . của các loại cá và động vật mình không biết rõ, và cũng đừng dụng tới những sinh vật và côn trùng hay nấm có màu sắc sặc sỡ vì đó là lời cảnh báo của thiên nhiên.

Thời tiết và khí hậu khắc nghiệt cũng có thể dễ dàng gây tổn hại, thậm chí giết chết các bạn nếu như các bạn không biết cách phòng tránh. Bão tố, lũ lụt, sấm sét, mưa to, gió lớn . . . là những hiện tượng khí hậu thủy văn nguy hiểm. Những thảm họa đến từ thiên nhiên.

Dưới đây là những hướng dẫn cơ bản nhằm bảo đảm an toàn và thoải mái khi sinh hoạt trong thiên nhiên.

NGUY HIỂM TỪ THỰC VẬT

Trong lịch sử của loài người, đã ghi nhận rất nhiều vụ án do đầu độc, mà hầu hết, chất độc thường đến từ thực vật.

Có vô số cây cỏ có mang độc chất, mà khi dùng làm thực phẩm, thì các bạn có thể vong mạng, nhưng chúng tôi không thể kể hết vì không có tiêu bản, cũng như không đủ khả năng. Cho nên các bạn cần phải thật thận trọng khi dùng cây cỏ làm thực phẩm. Tuy nhiên, có nhiều cây không cần ăn mà chỉ cần va chạm, hay bị dính mủ, thì các bạn cũng bị tổn thương, tiêu biểu cho những loại đó là Mắt mèo, Sồi độc, cây Sơn . . .

Thường thì cây trái, củ, hạt, lá, mầm nào là chim, thú (nhất là khỉ) mà ăn được thì chúng ta có thể ăn được. Nhưng đó không phải là công thức, vì một số loài chim có thể ăn được trái độc (mã tiễn, mặt quỷ..) mà nếu các bạn đớp vô thì "ngũm" chắc chắn. Phải học cách nhận dạng các loài cây cỏ ăn được. Nếu ngờ thì các bạn phải thử bằng những cách sau:

- Ngắt một đốt cây, cuống lá, mà thấy nhựa trắng như sữa thì đừng ăn.
- Nhai thử nếu có vị đắng, cay, hay buồn buồn thì đừng ăn.
- Nấu lên trong 15-20 phút, bỏ vào miệng nêm một lúc, nếu không có phản ứng gì thì từ từ ăn thêm, nhưng đừng quá nhiều cho đến khi hoàn toàn tin tưởng.

CÂY LÁ NGÓN

Còn gọi là thuốc rút ruột, hoàng đắng, đoạn trường thảo... Thuộc họ Mã tiễn (Loganiaceae)

Được coi là cây độc nhất nước ta, người ta cho rằng chỉ cần ăn 3 lá là đủ chết người.

Là một loại cây mọc leo khá phổ biến ở vùng cao Việt Nam. Thân cây có khía. Lá mọc đối, hình trứng, đầu nhọn, mép nguyên, nhẵn bóng. Hoa mọc thành xim đầu cành hay kẽ lá. Cánh hoa màu vàng. Quả là một nang, hình thon, dài, màu nâu. (Xin đừng nhầm với cây hoa chè vằng, có hoa màu trắng. Quả hình cầu. Thuộc họ Nhài (Oleaceae)).

HỒI NÚI

Còn gọi là đại hồi núi. Thuộc họ hồi (Illiciaceae)

Hồi núi là một cây cao 8-15 m. Mọc hoang khắp vùng rừng núi ở trong nước. (Rất giống cây đại hồi mà chúng ta thường dùng để làm gia vị, cho nên phải lưu ý để tránh nhầm lẫn, vì cây hồi núi có độc). Hồi núi có hoa màu hồng rất đẹp. Quả hình na, hoa, đầu có mỏ hẹp, dài, và cong lên như hình lưỡi liềm. Lá và quả có tinh dầu, mùi vừa giống đại hồi, vừa giống

TỎI ĐỘC (Autumn Crocus) [Colchicum autumnale]

Thuộc họ hành tỏi (Liliaceae). Là một cây mọc hoang trong những vùng ôn đới lạnh, tuy ở Việt Nam không có, nhưng chúng tôi cũng đưa ra để cho các bạn tham khảo, vì biết đâu . . .

Tỏi độc là một loại cỏ sống lâu năm, có một dò (củ) to mầm. Từ dò mọc lên cán với 3-4 hoa loe thành hình chuông, màu tím hồng nhạt rất đẹp, Quả là một nang to 3 ngăn, trong chứa nhiều hạt. Lá to dài, đầu lá hẹp, rụi tàn vào mùa nắng, không có dấu vết gì của cây nữa cho đến mùa thu tới, lại thấy hoa từ dưới đất xuất hiện. Toàn bộ cây đều có độc, người và gia súc ăn phải sẽ chết.

HOÀNG NÀN

Còn gọi là Vồ Dã. Thuộc họ Mã Tiễn (Loganiaceae)

Là một dây leo mọc hoang ở các vùng rừng núi miền Bắc nước ta. Cành gầy, nhẵn, có những móng mọc đối ở cành non. Thân có vỏ xám với những đám màu vàng đỏ. Lá mọc đối, hơi bầu dục. Quả hình cầu, vỏ ngoài cứng, trong chứa nhiều hạt hình khuy áo, rất giống hạt Mã tiền. Vỏ và hạt hoàng nàn rất độc.

MÃ TIỀN

Còn gọi là Củ chi. Thuộc họ Mã tiền (Loganiaceae)

Mọc hoang rất nhiều ở miền Nam nước ta. Là một cây nhỏ, vỏ xám, cây non có gai. Lá mọc đối, phiến lá hình bầu dục. Hoa nhỏ, màu hồng, họp thành xim thành tán. Quả mọng hình cầu, to bằng quả cam, có chứa cơm màu trắng và nhiều hạt hình khuy áo.

Một số mã tiền được khai thác ở miền Bắc nước ta là dây leo, có đường kính thân 10-15 cm, chiều dài có thể 30-40 mét. Mã tiền rất độc khi dùng với liều cao, rất dễ tử vong khi ngộ độc.

CÂY SỪNG DÊ

Còn gọi là Công cộng, Sừng Bò... Thuộc họ Trúc Đào (Apocynaceae).

Là một cây nhỏ, cao từ 3-5 mét. Cây mọc hoang rất phổ biến ở Việt Nam. Toàn thân và lá khi bẻ có mủ màu trắng sữa. Lá mọc đối, hơi giống hình thia, tràng hoa hình phễu rộng, xẻ 5 cánh màu vàng, đầu cánh hép lại thành hình sợi. Quả khô gồm 2 đai dính vào nhau chứa nhiều hạt có cuống và chùm lông mịn dài.

Toàn thân cây sừng dê đều có chất độc, nhất là hạt. Người ta còn dùng cây sừng dê để chế thuốc tắm độc tên dùng trong săn bắn.

HÀNH BIỂN

Scilla Maritima. Thuộc họ Hành Tỏi (Liliaccea).

Hành biển là cây mọc hoang tại những bãi cát quanh vùng biển Địa Trung Hải và những nước ở Bắc Phi... Việt Nam đã di thực và trồng một số nơi trong nước. Cây có một dò rất lớn, có thể nặng từ 3-8 kg. Vào mùa Xuân có lá hình mác, cuối mùa Hạ, lá khô và xuất hiện cán hoa dài mang nhiều hoa nhỏ màu trắng hay xanh lục.

Hành biển rất độc, người ta dùng nước sắc để diệt chuột và sâu bọ.

CÀ ĐỘC DƯỢC

Còn gọi là Cà du được, Mạn đà la (Thuộc họ Cà (Solannaceae)

Có 3 dạng cà độc du được

- 1- Hoa trắng, thân xanh, cành xanh
- 2- Hoa đốm tím, cành và thân tím
- 3 - Lai hai dạng trên.

Các dạng cây trên đều là những cây nhỏ, mọc hằng năm, cao từ 1-2 mét. Mọc hoang và được trồng làm cảnh khắp nơi trong nước. Cà độc du được thuộc loại thuốc độc bảng A, nhưng nếu dùng với liều không chế, có thể chữa ho hen, say sóng, đắp ngoài mụn nhọt...

CÂY MÙ MẮT

Là một cây thuộc loại thân thảo, cao khoảng 0,5 m. Thuộc họ Lộ Biển (Lobeliaceae)

Mọc hoang và được trồng nhiều ở miền Bắc nước ta. Lá hình mác nhọn, mép có răng cưa. Hoa mọc ở kẽ lá, 4 lá dài, 5 cánh hoa màu trắng. Quả nang, có hai ô đựng nhiều hạt nhỏ.

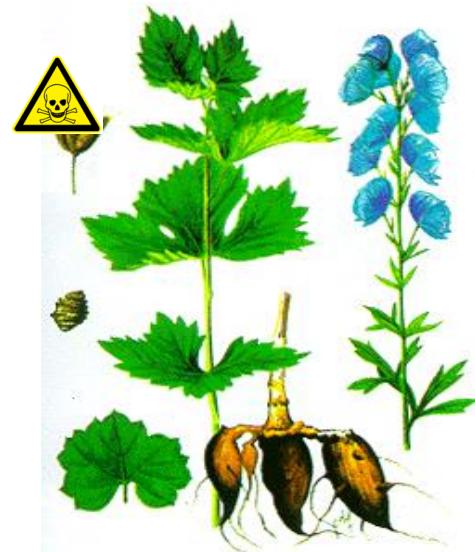
Toàn thân cây có nhựa mủ độc, vào mắt có thể làm mù mắt, nếu ném vào có cảm giác nóng bỏng. Hãy coi chừng vì nó rất giống "rau tàu bay" ăn được

CÂY Ô ĐẦU

Còn gọi là Củ Gấu Tàu; Củ Ấu Tàu. Thuộc họ Mao Lương (Ranunculaceae)

Cây mọc hoang ở các vùng núi cao biên giới miền Bắc nước ta. Là một loại cây thân thảo. Cao 0,6-1 mét. Thân mọc thẳng đứng, có lông. Lá hình mắt chim, chia thành ba thùy, có răng cưa ở nõa trên. Hoa lớn màu xanh tím, mọc thành chùm dài 5-15 cm. Quả có 5 đài, mỏng như giấy, hạt có vẩy ở trên mặt.

Người ta thường thái mỏng, ngâm rượu dùng xoa bóp đau nhức, sai khớp, dập gãy chân tay. Người ta còn dùng tắm độc đầu các mũi tên để săn bắn.

XƯƠNG KHÔ – CÀNH GIAO

Tên khoa học: Euphorbia tirucalli
Thuộc Họ Thủ dầu (Euphorbiaceae)

Cây có thể cao tới 4-5 mét, màu xanh, cành gầy, khẳng khiu, mang rất ít lá nhỏ. Hiện nay tại Việt Nam được trồng để làm hàng rào và làm cảnh. Mù rất độc, thường dùng để duỗi cá. Người ta cho rằng, nếu để nhựa cây bắn vào mắt sẽ bị mù

CÂY MẮT MÈO

Là một loại dây leo hăng niên, mọc ở đất hoang, rừng chồi, trảng cỏ, rừng thưa, rừng tái sinh... ít khi mọc ở rừng rậm... Thân, lá, trái đều có lông tơ. Hoa màu tím thẫm, chùm thòng. Trái hơi cong, khi già có màu nâu đen phủ đầy lông vàng, loại lông này rất ngứa. Khi các bạn vô tình chạm phải hay do gió thổi bay đến, thì ngứa ngáy khó chịu vô cùng, càng gãi càng ngứa. Nếu vào mắt thì có thể bị mù tạm thời.

CÂY CỦ ĐẬU (*Pachyrhizus erosus*)
Cây củ đậu được trồng khắp nơ ở Việt nam, đồng bằng cũng như miền núi, để lấy củ ăn. Bộ phận gây độc chính là ở lá và hạt, đều có thành phần chất rotenon và tephrosin. Những chất này rất độc với người, nếu ăn phải toàn thân co giật, đau bụng dữ dội, miệng nôn trớn tháo, đường huyết tụt, loạn nhịp tim, mê man bất tỉnh và tử vong do suy hô hấp.

CÂY SỒI ĐỘC (Poison Oak)

Thường mọc ở vùng Bắc Mỹ. Loài Sồi độc này, nếu mọc ở vùng duyên hải phía Tây Mỹ thì có tên khoa học *Toxicodendron diversilobum*, nếu mọc ở vùng Đông Nam Mỹ thì có tên *Toxicodendron toxicarium*. Sồi độc thường mọc gần dây thường xuân độc.

Chất nhựa bên trong những cây này chứa một chất độc gọi là *urushiol*. Nếu ngọn lá bị bẻ hay ngọn chồi bị gãy sẽ ứa ra chất nhựa, nếu đụng vào sẽ làm cho da bị đỏ và gây cho ta cảm giác như đang bị cháy bỏng. Sau đó, da nổi lên những cục đỏ, làm cho da ngứa kinh khủng. Nếu bạn gãi những cục đỏ, tức thì những mảng đỏ tựa mày đay lộ ra và gây nên nhiễm trùng.

Chất *urushiol* rất mạnh đến nỗi chỉ cần một giọt nhỏ nhựa cây cũng đủ làm phiền hà cho hàng trăm người. Tay bạn có thể làm lây lan đến những phần khác trên cơ thể. Chó hay mèo chui qua lỗ hổng bụi sồi hoặc chạm vào áo quần hay vật dụng chạm vào cây có thể làm cho da nổi mụn đỏ.

DÂY THƯỜNG XUÂN ĐỘC (Poison Ivy) *Toxicodendron radicans*

Dây thường xuân độc thường mọc ở vùng Bắc Mỹ. Là loài mọc thấp hay bò dọc theo mép đường, trong rừng có bóng râm, trên đụn cát, trong công viên, và dọc sau vườn. Lá gồm ba lá đơn

Về mùa thu, lá trở màu đỏ, vàng kim hay vàng da cam.

Sồi độc mọc ở phía đông Hoa Kỳ rất giống thường xuân độc, chỉ khác ở dưới phiến lá thì có một lớp lông tơ mềm trông có vẻ mượt mà. Còn Sồi mọc ở phía tây cũng giống như thường xuân độc chỉ khác các lá đơn thì to hơn. Sồi độc có hoa nhỏ, xanh vàng nhạt và trái nhỏ màu vàng kem giống như trái của thường xuân độc. Lá đổi màu đỏ đậm về mùa thu.

CÂY SƠN (Poison Sumac) *Toxicodendron vernix*

Mọc hoang khắp rừng núi và đồng bằng nước ta, còn mọc gần những con suối, trong vũng nước hay trong vũng bùn ở phía đông Hoa Kỳ. Là một loại cây nhỏ, cao từ 2-5 m. khi lá còn non màu tím thẫm. Thân màu xám. Có hoa nhỏ màu trắng nhạt, sau đó trở thành trái tròn cũng màu trắng hay xám mọc thành chùm. Lá gồm có từ năm đến mười ba lá đơn. Còn loài Sumac không độc (non-poisonous sumacs) thì trái màu đỏ. Về mùa thu, lá Sumac độc đổi màu đỏ sáng.

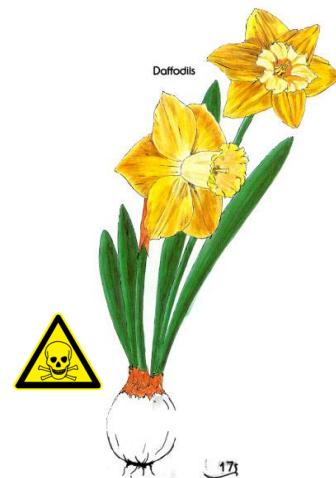
Những người dị ứng với cây sơn sẽ bị phù mặt và cơ thể khi chạm phải

Lưu ý: Đừng bao giờ đốt cây thường xuân độc, cây sồi độc hay cây sơn độc vì chất nhựa bị cháy sẽ bốc vào trong không khí làm cho mắt và phổi nhiễm độc.

THỦY TIÊN HOA VÀNG (Daffodil)

Có củ và hoa tựa như cây hoa Thủy Tiên nhưng không trồng trong nước, nở hoa rất sớm vào mùa Xuân. Hoa có hình dáng như cái loa kèn, màu vàng ửng, còn lá dẹp và dài. Nhưng nếu ăn nhầm lá, nhất là củ, rất nguy hiểm. Chỉ một miếng củ này có thể làm cho buồn nôn. Củ của hai loài hoa giống như Hoa Thủy Tiên (daffodil) này là Jonquils [Narcissus jonquilla], một số tự điển Anh-Việt dịch là Hoa Trường Thọ; và Narcissus [Narcissus poeticus], cũng gọi là Hoa Thủy Tiên, có chất độc làm cho buồn nôn, mửa.

CÂY TRÚC ĐÀO (Nerium oleander)

Thuộc Họ Trúc Đào (Apocynaceae)

Có hoa rất đẹp nên trồng làm cảnh
rất phổ biến ở Việt Nam

Tất cả các bộ phận của cây đều độc, từ thân, vỏ, lá và hoa (hoa khô để 7 năm vẫn còn độc).

Vỏ và lá trúc đào là các bộ phận độc nhất chứa 3 hoạt chất oleandrosid, nériosid, nérianthosid đều là các heterosid gây độc lên tim giống như loại dược thảo digitalis. Với người, chỉ cần ăn một lá trúc đào nhỏ cũng có thể chết. Kể cả uống nước suối gần nơi có rễ trúc đào cũng dễ bị ngộ độc.

Độc chất của trúc đào tác động trực tiếp lên cơ tim làm chậm nhịp tim, gia tăng biên độ co thắt, làm giảm tốc độ dẫn truyền của dây thần kinh. Liều gây tử vong là 2mg cho mỗi ký cân nặng. Chúng còn gây sự kích thích tại chỗ và làm tiêu hủy máu.

TRẦU

Còn gọi là cây Dầu Sơn, Ngô đồng, Thiên niên đồng, Mộc du thụ. Thuộc họ thầu dầu (Euphorbiaccae)

Trầu là một cây to, cao từ 8m trở lên,, thân nhẵn. Cây mọc hoang và cũng được trồng khắp nơi trong nước. Lá đa dạng nhưng có đặc điểm chung: ở gốc phiến lá và kẽ thùy bao giờ cũng có 2 tuyến đỏ nổi rõ. Hoa màu trắng, đốm tía. Quả hình trứng màu lục, cấu tạo bởi 3 mảnh vỏ. Lá và hạt đều có saponozit độc

CÂY THÔNG THIÊN

Còn gọi là Hoàng giáp trúc đào. Thuộc họ Trúc Đào (Apocynaccae)

Cây thông thiên là một trong những loài thực vật có độc tính cao nhất.

Chất độc trong cây thông thiên là thevetin và nerin, là các

glucosides tim mạch có tác động đặc biệt đối với tim, đã được dùng làm thuốc chữa suy tim với liều rất thận trọng. Thành phần độc này có mặt trong toàn cây lá, hoa, trái đặc biệt ở hạt gây ngộ độc chết người nếu ăn phải. Có nơi người ta dùng hạt thông thiên giã nát, chẽ biển làm thuốc trừ sâu.

Cây được trồng làm cảnh và mọc hoang (do trồng rồi bỏ) tại nhiều nơi ở các tỉnh Việt Nam do có hoa màu vàng rất đẹp.

CÂY THUỐC PHIỆN (*Papaver somniferum*)

Thuộc Họ Thuốc Phiện (Papaveraceae)

Được trồng rộng rãi trên các vùng cao phía Bắc. Nhựa cây và hạt có chứa Morphin, từ ngàn xưa, người ta dùng để làm thuốc giảm đau, nhưng nếu dùng thường xuyên sẽ bị gây nghiện, tác hại đến toàn bộ cơ thể, phá hoại cuộc sống của con nghiện

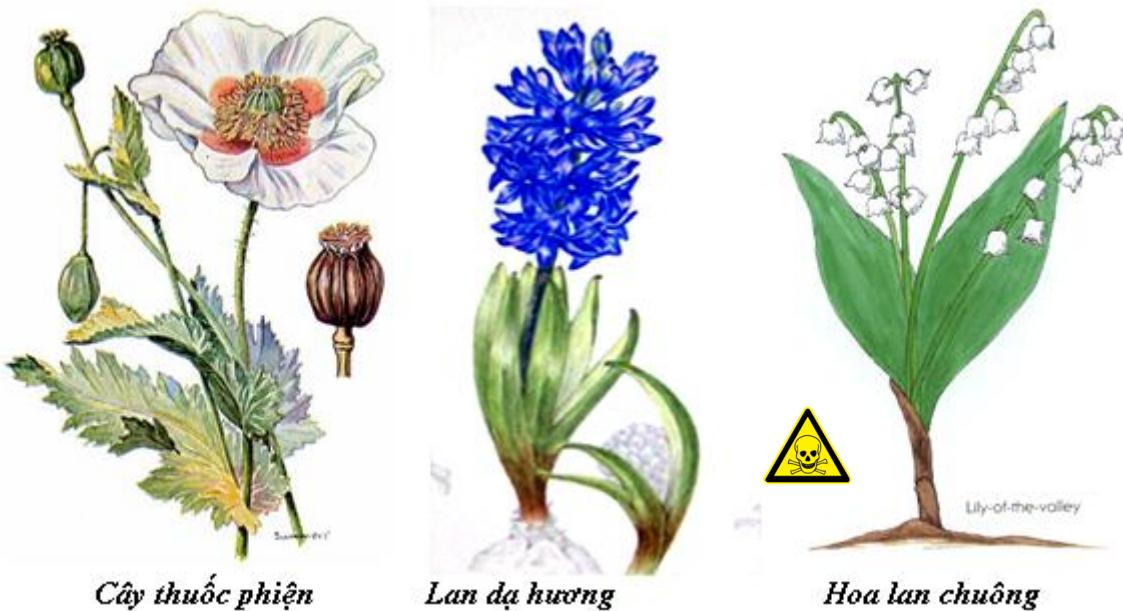
LAN DẠ HƯƠNG (*Hyacinthus orientalis*)

Hoa nở vào mùa Xuân, rất đẹp. Hoa mọc quanh một cái trụ, có nhiều màu sắc, từ màu trắng cho đến màu tím đậm, giống như các màu ngũ sắc của một cái cầu vồng.

Lá lan dạ hương dẹp, phẳng, phát ra từ đầu củ. Củ giống y củ hành và có chất độc. Chỉ ăn nhầm một miếng nhỏ củ này, bao tử bạn sẽ bị cồn cào kinh khủng, có thể gây ra nôn mửa.

HOA LAN CHUÔNG (*Lily-of-the-Valley*)

Có những nhành hoa màu trắng hay màu hồng hình dáng như quả chuông. Lá hình chiếc ca-nô. Hoa có chút hương thơm dịu dàng, dễ chịu. Thuở xa xưa, người ta tin rằng chà hoa này trên trán là một phương thuốc sẽ làm cho ta “cảm thấy dễ chịu”. Nhưng đừng vì sự “cảm thấy dễ chịu” mà ham đùa giỡn với loài hoa Lily này. Toàn thể cây hoa này, nhất là những trái nhỏ, chứa chất độc rất mạnh, chỉ cần 4 giọt ép ra là có thể giết chết một con chó.

Cây thuốc phiện

Lan dạ hương

Hoa lan chuông

THỦY TÙNG (Yew) [Taxus spp.]

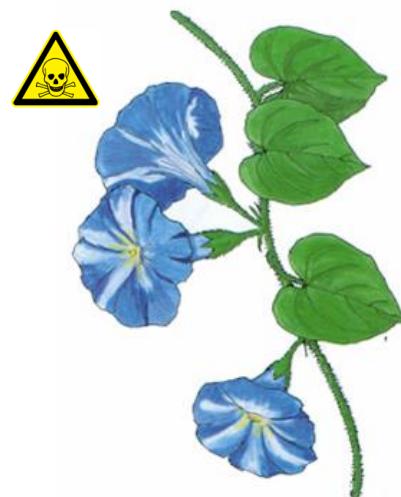
Có nhiều loài thuộc họ cây Yew tìm thấy khắp nước Mỹ,

Thường trồng gần nhà, có lá xanh quanh năm. Trái mềm, màu đỏ, dáng như trái dâu nhưng chứa một hột màu nâu đen có chất độc chết người. Ăn nhầm hột này sẽ chết trong vài phút.

ĐỔ QUYÊN (Rhododendron, Azalea)

[Rhododendron spp.] là những bụi cây mọc ở vùng duyên hải và vùng núi. Cây nở hoa từng bó màu trắng, vàng cam, hồng, đỏ và tím vào mùa Xuân. Tất cả những bộ phận của cây hoa này đều độc, nhất là hoa và lá. Nhai hay mâm nước lá này trong và phút sẽ bị nôn mửa.

Tinh chất từ hoa này làm cho bạn bệnh. Không phải các loài thuộc họ cây Rhododendron đều độc. Một số như Huckleberry, Blueberry và Cranberry thì vô hại, trái ăn ngon.

BÌM BÌM (Bindweed)

[Ipomoea purpurea]

Mọc tràn lan khắp nơi, hàng rào, đất hoang... có hoa hình dáng như cái phễu, có màu trắng, màu hồng, màu xanh biếc... nở vài tiếng đồng hồ vào buổi sáng. Lá giống hình trái tim. Hột rất nguy hiểm. Ăn hột này sẽ bị hư não bộ (brain damage) làm cho người bị rối loạn tinh thần (mental problems).

THỦY HƯƠNG (Daphne)

[Daphne mezereum]

Hoa chùm nhỏ đẹp nở vào tiết Xuân trước khi rụng lá. Những nhánh mọc đầy hoa có bốn cánh mõng có màu hồng nhạt đến màu tím. Khi hoa tàn, cây Daphne lại sản sinh ra một loại hột giống như hột vòng ngọc màu đỏ chói. Tất cả những phần trên cây Daphne rất ư là nguy hiểm, nhất là hột, vỏ và lá cây. Một vài hột này đủ giết một em bé.

CÂY THẦU DẦU (Castor Bean) [Ricinus communis]

Thầu dầu là một cây sống lâu năm, thân yếu nhưng có thể cao đến 10 m, thân màu đỏ, hay ứng tím, mọc nhiều nơi.

Hoa chùm sản sinh ra những trái như trái đậu, mỗi trái có 3 hột rất độc. Chỉ cần 2 hột đủ giết một em bé và 6 hột giết được một người lớn. Nhưng sử dụng đúng liều lượng có kiểm soát thì là một thuốc xổ nhẹ rất tốt. Độc tố của thầu dầu có thể được phân hủy ở nhiệt độ cao.

MAO ĐỊA HOÀNG (Foxglove)

[Digitalis purpurea]

Cây Foxglove là dược thảo giúp trợ tim, rất có lợi ích. Lá lớn, có lông, vẫn xanh vào mùa đông. Còn về mùa hè, cây mọc cao lên với những chùm hoa hình

trái chuông màu tím, có những chấm nhỏ bên trong mỗi cái hoa. Mặc dù cây Foxglove là một nguồn dược thảo để chế biến thuốc chữa bệnh tim mạch, cứu sống nhiều mạng người, nhưng ăn nhầm hột, lá, hoa thì rất nguy hiểm.

Daphne
Thụy hương

Thầu dầu

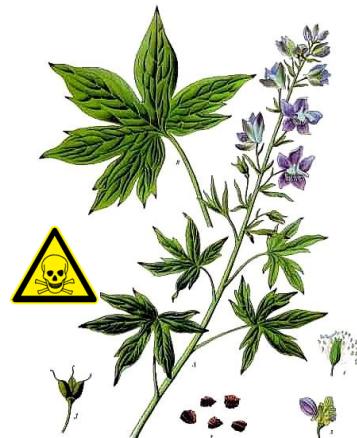
Mao địa hoàng

HOA PHI YẾN, LA LỄT (Delphinium, Larkspur)

Hoa phi yến, bông hoa có cuống dài, thanh mảnh, màu hồng, tím hoặc trắng, tươi rất lâu

Có hơn 250 loài thuộc nhóm cây này mọc khắp nơi trên nước Mỹ và tất cả đều nguy hiểm. Lá mọc rậm gần mặt đất. Vào mùa hè, cây mọc lên một cột cao phủ đầy hoa có màu trắng, vàng, đỏ, hồng hay xanh. Ở đáy hoa có một cái đế nhỏ giống như đế giày đi ngựa

Ăn nhầm lá và hột cây này có thể bị té liệt hay chết.

CÂY SỒI (Oak) [Quercus spp.]

Có rất nhiều loài sồi mọc khắp châu Âu và châu Mỹ, là một tiềm năng kinh tế lâm nghiệp. Tùy loài, lá khác nhau về kích cở và về hình dáng, nhưng tất cả các loài Sồi đều cho trái giống như hạt Dẻ. Rủi thay, hạt và lá của nhiều loài Sồi có chứa những chất có hại.

Người Mỹ bản xứ (American Indians) thường luộc hoặc nấu sôi những hạt Sồi để loại trừ những chất độc, rồi nghiền những hạt đó trộn với bột làm một loại bánh mì đặc biệt.

BA ĐẬU (ba nhân, mần đẽ, cây đết)

(Croton tiglium)

Là một cây nhỡ, cao tầm 3 – 6 mét, cành nhẵn (xin đừng lầm với cây ba đậu gai hoặc cây ba đậu cọc rào có nhiều ở miền Nam nước ta). Cây mọc hoang và được trồng ở nhiều tỉnh miền Trung và miền Bắc nước ta, cây còn mọc ở Trung Quốc và một số nước lân cận. Dầu Ba đậu là chất gây phồng dộp da rất mạnh. Người ta thấy da nóng bỏng, phồng lên, mọng nước, tróc da.

Khi cần duỗi cá, người ta giã nát hạt ba đậu đổ xuống nước.

CÂY CHEO (cây cơi, hoàng khởi)

(Engelhardtia chrysolepis)

Cheo là một cây nhỡ, cao chừng 8 mét, cành lá mềm yếu. Mọc hoang khắp các miền rừng núi nước ta, kể cả miền Trung và miền Bắc. Còn mọc ở Malaysia, Lào và miền Tây Nam Trung Quốc.

Người ta dùng vỏ và lá của cây cheo giã nát, cho vào nước suối (đã ngắn) để duỗi cá.

Sồi

Ba đậu

Cheo

MẮC KEN (bàm bàm)

(*Aesculus sinensis* Bunge)

Là một cây nhỏ, cao từ 3 – 5 mét. Lá kép chân vịt có cuống chung. Hoa trắng mọc thành chùy hình tháp. Mắc ken mọc hoang và được trồng tại một số tỉnh miền Bắc nước ta, nhiều nhất là tại những vùng có núi đá vôi như: Lạng Sơn, Hòa Bình, Bắc Thái,... Còn mọc ở Lào và Nam Trung Quốc. Người ta dùng vỏ cây mắc ken giã nát để duốc cá.

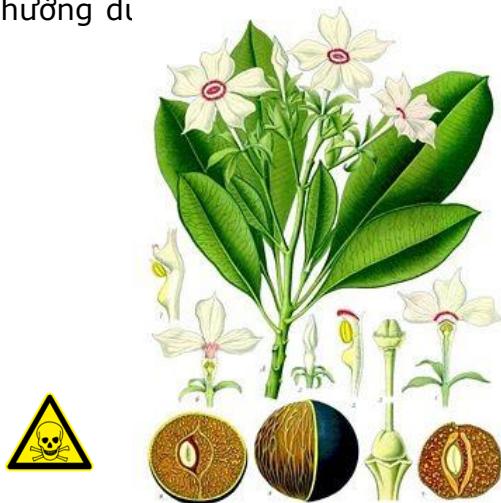

NIỆT GIÓ (độc ngư đằng, gió cánh) (*Wikstroemia indica*)

Niệt gió là một loại cây nhỏ, quanh năm xanh tươi, cao từ 0.30 – 0.60 mét. Lá gần như không cuống. Hoa mọc thành chùm ở đầu cành. Quả mọng, khi chín màu đỏ tươi.. Cây mọc hoang khắp rừng núi, bụi bờ ở nước ta và một số nước trong vùng Đông Nam Á. Nhựa cây nhiệt gió gây phồng da. Người ta đập nát cành và lá cây này thả xuống nước để duốc cá

MƯỚP SÁT (sơn dương tử) (*Cerbera odollam*)

Là một loại cây nhỏ, cao từ 4 – 6 mét, mọc hoang ở những vùng ẩm ven biển miền Trung và miền Nam nước ta. Cành thô to, có vỏ xù xì, thân có mủ trắng, hoa trắng, thơm, mọc thành xim. Lá mốc le, tập trung ở đầu cành. Quả hạch, màu đỏ, to bằng trứng gà. Hạt rất độc, thường di chuyển nhanh chóng. Người ta còn nghiền nát hạt để duốc cá.

CÂY NGỌT NGHẸO (roi, củ nhú nhoái) (Gloriosa Superba)

Là một loại cây nhỏ sống lâu. Lá mọc so le hay mọc đối, gần như không cuống. Hoa to, màu vàng đỏ rất đẹp, mọc đơn độc hoặc gần nhau thành ngù giả ở đầu cành. Quả nang hình chùy, khi chín có màu đỏ tươi.

Cây mọc hoang nhiều ở miền Nam nước ta, những nơi đất ẩm nhưng có nhiều ánh sáng. Đôi khi được trồng làm cảnh. Thân và rễ rất độc

CÂY SUI – Nổ tiễn tử, cây thuốc bắn

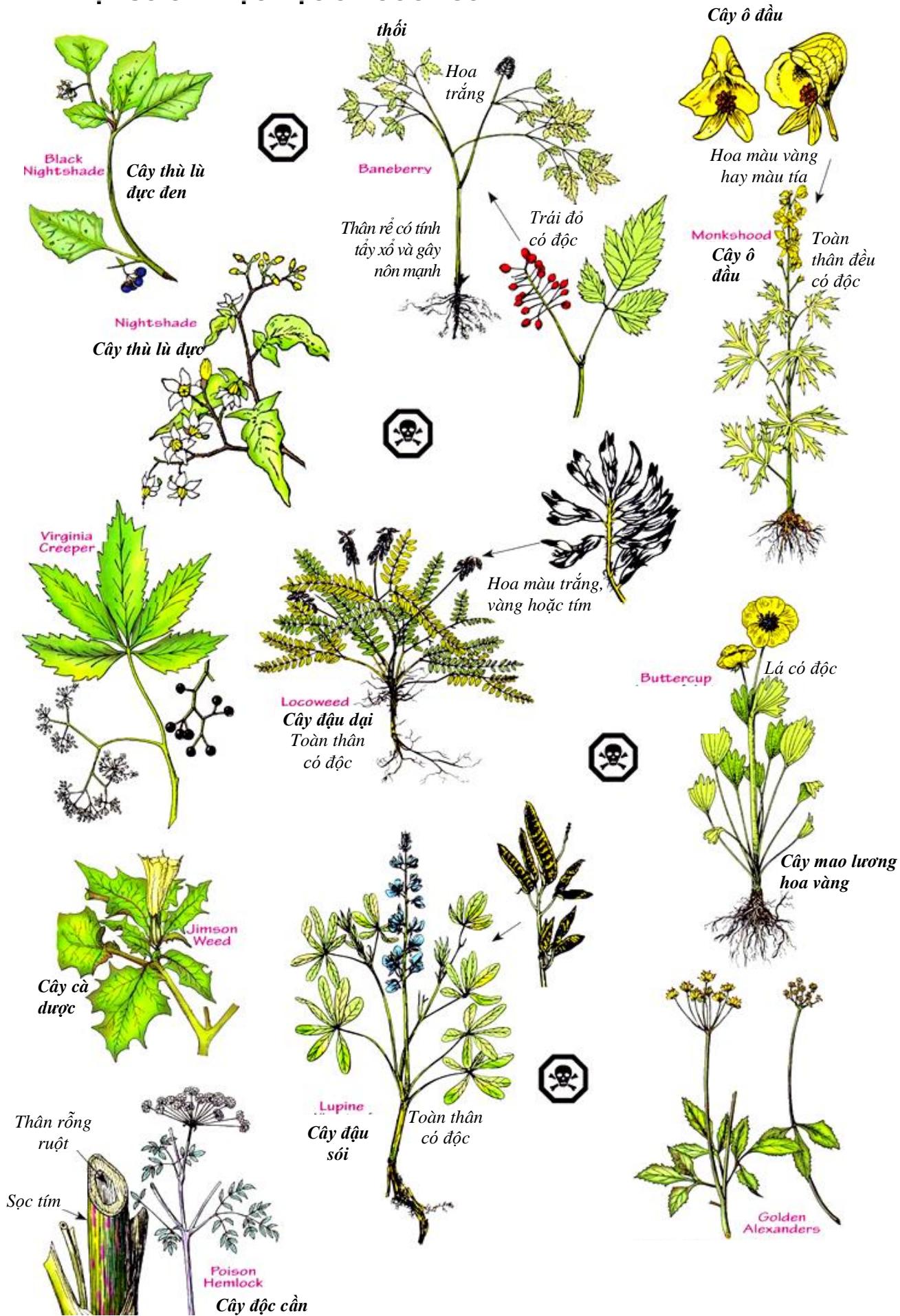
Antiaris toxicaria

Sui là một loại cây lớn, có thể cao tới 30m. Cả hai mặt lá hơi nháp. Hoa tự mọc ở kẽ lá, hoa đực mọc tụ trên một đế hoa phồng khum lên. Hoa cái mọc đơn độc. Quả thịt, hạt hình trứng.

Cây mọc hoang khá nhiều ở rừng núi Việt Nam và cả Trung Quốc, An Độ, Indonesia, Malaysia . . .

Người ta thường băm vỏ cây để lấy nhựa sui tẩm độc đầu mũi tên dùng trong săn bắn .

MỘT SỐ CÂY ĐỘC MỌC Ở NƯỚC NGOÀI

MỘT SỐ NGUYÊN TẮC CẦN BIẾT

Hiện nay, chưa có con số thống kê chính xác số lượng các loài cây có độc tính trên thế giới, và cứ mỗi năm, người ta lại phát hiện thêm được một số cây có độc mới. Ở đây chúng tôi chỉ có thể trình bày cho các bạn một số cây độc thường gặp ngoài thiên nhiên, nơi hoang dã, để các bạn phòng tránh khi sinh hoạt dã ngoại. Cho dù đó chỉ là những cây độc nhẹ, các bạn cũng phải cẩn thận đề phòng. Tốt nhất để tránh những hậu quả có thể xảy ra là các bạn cần phải biết nhận diện những cây có chất độc, và biết những cây này thường mọc nơi đâu. Sau đây là một số nguyên tắc các bạn cần biết để có thể đề phòng những phiền toái hay gây bệnh cho chúng ta:

1. Biết nhận diện những cây có chất độc trong thiên nhiên, nơi hoang dã
2. Không nhai, gặm hay nhấm nháp những lá, hoa, cành nhánh của những cây lạ.
3. Không ăn những trái hay hạt chưa bao giờ biết, ngay cả những trái hay hạt mà chim hay những thú trong rừng thường ăn. Có một số trái hay hạt chim hay thú ăn được nhưng lại không an toàn cho con người.
4. Không ăn củ, rễ cây lạ, nhất là loại củ giống như củ hành.
5. Không ăn nấm hoang, nấm dại, nấm nghi ngờ. Chỉ ăn nấm đã biết rõ nguồn gốc hay mua ở các cửa hàng thực phẩm mà thôi.
6. Không ăn hay không đụng đến những cây có tiết ra chất nước có màu hoặc trắng đục giống như sữa.
7. Không dùng cành nhánh những cây lạ để găm nướng thịt. Không dùng lá cây lạ để làm nút chai đựng nước uống. Đừng nấu nướng thức ăn trên lửa đốt từ những cành nhánh cây lạ.

Cho dù bạn có tuân thủ những nguyên tắc này, sự rủi ro vẫn có thể xảy ra. Nếu xảy ra sự cố, các bạn cần phải làm theo hướng dẫn sau đây:

1. Gọi cấp cứu 115 và báo cho họ biết tuổi tác, cân nặng của nạn nhân, triệu chứng thế nào, tên của cây người này đã ăn nhầm (cho tên khoa học càng tốt), và đã ăn nhiều hay ít.
2. Làm theo sự hướng dẫn của nhân viên y tế
3. Bạn có thể phải đưa nhanh nạn nhân vào bệnh viện.
4. Nhớ mang theo vào bệnh viện hay đưa cho văn phòng bác sĩ những phần của cây còn lại mà nạn nhân chưa ăn.
5. Bình tĩnh! đa số những trường hợp nhiễm độc do cây cối thường được chữa lành nhanh chóng.

MỘT SỐ BIỆN PHÁP XỬ TRÍ KHI BỊ NGỘ ĐỘC

Dấu hiệu ngộ độc

- **Các dấu hiệu sớm:** Nhức đầu, choáng váng, buồn nôn, nôn, đau bụng, vã mồ hôi, xanh tái, đi ngoài, mệt lả.

- **Các dấu hiệu nặng đột ngột:** Nạn nhân mất ý thức, không biết gì (hôn mê), không thấy thở, tím, lạnh, vã mồ hôi, không thấy tim đập, sờ mạch yếu... hoặc co giật, nôn mửa.

Cách sơ cứu

Nhanh chóng và bình tĩnh thực hiện các bước sau:

- Gọi, lay xem bệnh nhân có tỉnh, biết hay không.
- Mở miệng bệnh nhân, không để lưỡi tụt làm ngạt thở.
- Khám xem bệnh nhân còn thở hay không.
- Móc, lau sạch miệng và họng, lấy các thức ăn còn đọng trong miệng.
- Gây nôn: thực hiện ngay bằng cách cho ngón tay vào họng để kích thích nôn.

- Rửa dạ dày: rửa dạ dày càng sớm càng tốt, chậm nhất là trước 6 giờ. Có thể dùng nước ấm, nước muối sinh lý để rửa.
- Cho uống than hoạt tính
- Thổi ngạt cho bệnh nhân nếu thấy bệnh nhân tím tái, không thở.
- Nghe tim xem tim còn đập không, nếu tim đang đập chỉ ngừng thở thì chỉ thổi ngạt cho nạn nhân theo phương pháp: miệng vào miệng, hay miệng vào mũi.
- Nếu tim không đập, cần ấn tim ngoài lồng ngực, kết hợp thổi ngạt và ấn tim.
- Nếu bệnh nhân còn thở, nhưng không biết gì (hôn mê), để bệnh nhân nằm nghiêng về một bên, đầu thấp.

Trong khi làm các động tác sơ cứu, cần cho người khẩn trương gọi cấp cứu (115) hay đi tìm thầy thuốc đến giúp đỡ. Sơ cứu xong chuyển ngay nạn nhân đến cơ sở cấp cứu gần nhất để được điều trị tiếp.

Khi có trường hợp nhiễm độc, ngộ độc do thức ăn hoặc nghi ngờ bị ngộ độc thì nhất thiết phải đình chỉ việc sử dụng thức ăn đó và giữ toàn bộ thức ăn thừa, chất nôn, phân, nước tiểu . . . để gửi đi xét nghiệm, báo ngay cho cơ quan y tế gần nhất đến điều tra xác minh và kịp thời tổ chức cấp cứu người bị ngộ độc. Xử trí cấp cứu trước tiên là phải làm cho người bị ngộ độc nôn ra cho hết chất đã ăn vào, ngăn cản sự hấp thu của ruột đối với chất độc, phá huỷ độc tính đồng thời bảo vệ niêm mạc dạ dày.

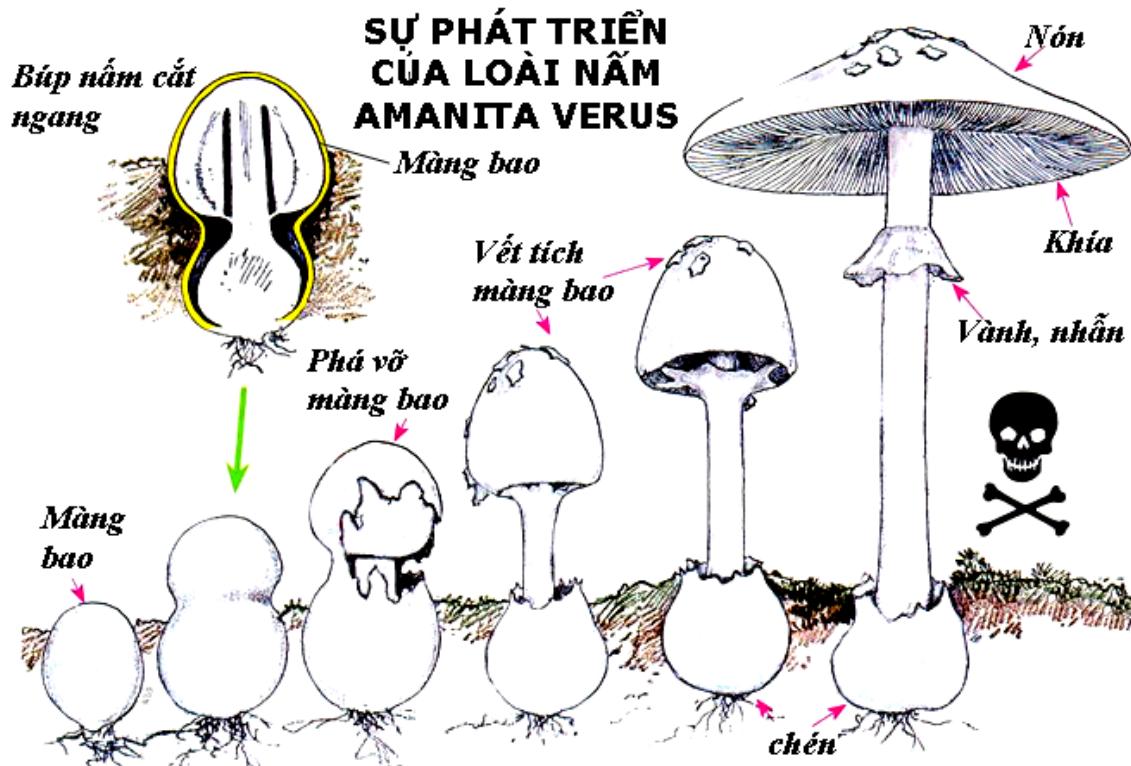
Nói chung khi có triệu chứng ngộ độc thực phẩm cần đến cơ sở y tế gần nhất để xử trí kịp thời những biện pháp thông thường.

NẤM ĐỘC

Chúng ta đều biết nấm là loại thực phẩm giàu dinh dưỡng, chứa nhiều protein, axít amin, vitamin, muối khoáng và các chất kháng sinh... thêm vào đó nấm thường có mùi vị lạ, thơm, béo đặc trưng, khác với những loại thực phẩm khác, tạo ra sự hấp dẫn, thu hút khẩu vị của nhiều người. Tuy nhiên không phải nấm nào cũng ngon và bổ, trong số loại thực phẩm rất đa dạng này có nhiều loại nấm độc. Trên thế giới có khoảng 10.000 loại nấm thì chỉ có 300 loại được dùng làm thực phẩm, còn hơn 100 loại là nấm độc.

Những nấm độc thường là nấm họ Amanita và Entoloma. Nấm chứa độc tố muscarin cholin gây rối loạn tiêu hóa và trụy tim mạch; chất myceto atropin gây rối loạn thần kinh. Những người ăn phải loại nấm độc chỉ chứa muscarin thì các biểu hiện bị ngộ độc nhẹ hơn, thường chỉ là các rối loạn tiêu hóa, tăng tiết nước bọt, ra mồ hôi nhiều... sau đó bệnh nhân bình phục. Nhưng đối với loại nấm có chứa độc tố phalin, khi ăn vào sẽ bị tử vong trong hầu hết các trường hợp. Độc tố phalin gồm 3 yếu tố: yếu tố gây tan huyết, bị phân hủy ở nhiệt độ 60°C; yếu tố gây triệu chứng thần kinh bền vững ở nhiệt độ 100°C; chất thứ 3 giống cholin, gây rối loạn tiêu hóa. Triệu chứng ngộ độc phalin xuất hiện chậm (8-10 giờ sau ăn nấm), do đó rất nguy hiểm, vì khi có các biểu hiện lâm sàng thì các chất độc đã xâm nhập vào máu. Triệu chứng ngộ độc vì thế trong các trường hợp biểu hiện ở các mức độ khác nhau: từ nhẹ như chỉ nôn mửa, tiêu chảy có thể lẩn máu đến đau bụng dữ dội, mồ hôi vã ra, bí đái; bệnh nhân sợ hãi, im lặng, nhưng tinh táo cho đến lúc chết (tử vong thường xảy ra sau 4-5 ngày kể từ lúc ăn nấm).

Là một loại thực phẩm ngon và bổ dưỡng. Tuy nhiên, các bạn phải biết nhận dạng cho chính xác những loại nấm mình đã từng ăn hay thấy người khác ăn. Vì không có công thức hay dấu hiệu tuyệt đối nào giúp chúng ta phân biệt được nấm ăn được hay nấm độc. Vì thế, các bạn cần hiểu biết rõ từng loại nấm. Nếu nghi ngờ thì tốt hơn hết là đừng ăn, vì ngộ độc nấm có thể đưa đến cái chết.

NHẬN DẠNG CÁC LOẠI NẤM

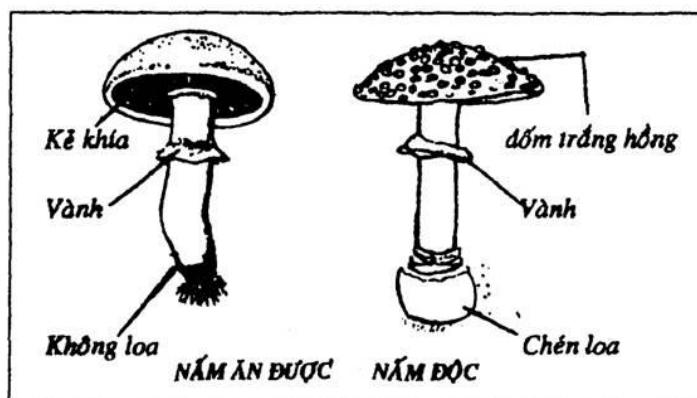
Có hơn 10.000 loại nấm mọc trên thế giới, trong đó có nấm công nghiệp, nấm dược liệu, nấm thực phẩm, nấm độc... Thông thường thì các loại nấm có kẻ khía dưới mũ, có vành hoặc không vành, gốc không có loa hình chén (bất cứ màu gì), đều có thể ăn được.

Khi đi lấy nấm, các bạn nên làm theo những lời khuyên sau:

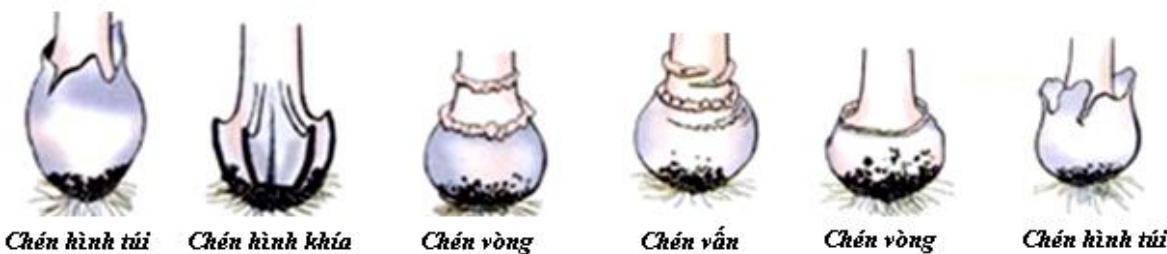
- Nên đi với người có kinh nghiệm trong việc thu lượm nấm
- Ghi nhớ những nơi có môi trường thuận lợi mà nấm thường mọc, cùng với thời tiết khi nấm mọc. (Nấm chỉ mọc trong môi trường và thời tiết thích hợp ở một khoảng thời gian nhất định.)
- Nấm có thể mọc liên tiếp nhiều ngày ở cùng một địa điểm. Năm sau, vào đúng thời điểm, nấm có thể mọc lại chỗ cũ.
- Đừng bao giờ cắt ngang chân nấm, phải đào lên xem có bọc loa hình chén không.
- Đừng lấy những cây nấm nào mọc dưới đất mà phía dưới mũ có các bào tử li ti màu đỏ hồng.
- Đừng lấy những nấm khía có nhựa trắng đục như sữa.
- Đừng lấy nấm có đầu bóng láng, có màu sắc sờ hay phát sáng (lân tinh) trong đêm tối.

Các loại nấm ăn được thường gặp ở các cánh rừng Việt Nam là: nấm mồi, nấm tre, nấm tràm, nấm hương, mộc nhĩ... Và nấm thường trôi là: nấm rơm, mộc nhĩ, nấm hương, nấm tuyết, nấm mỡ . . .

SO SÁNH NẤM ĂN ĐƯỢC VÀ NẤM ĐỘC

Loa chén của một số loài nấm độc thuộc họ Amanita

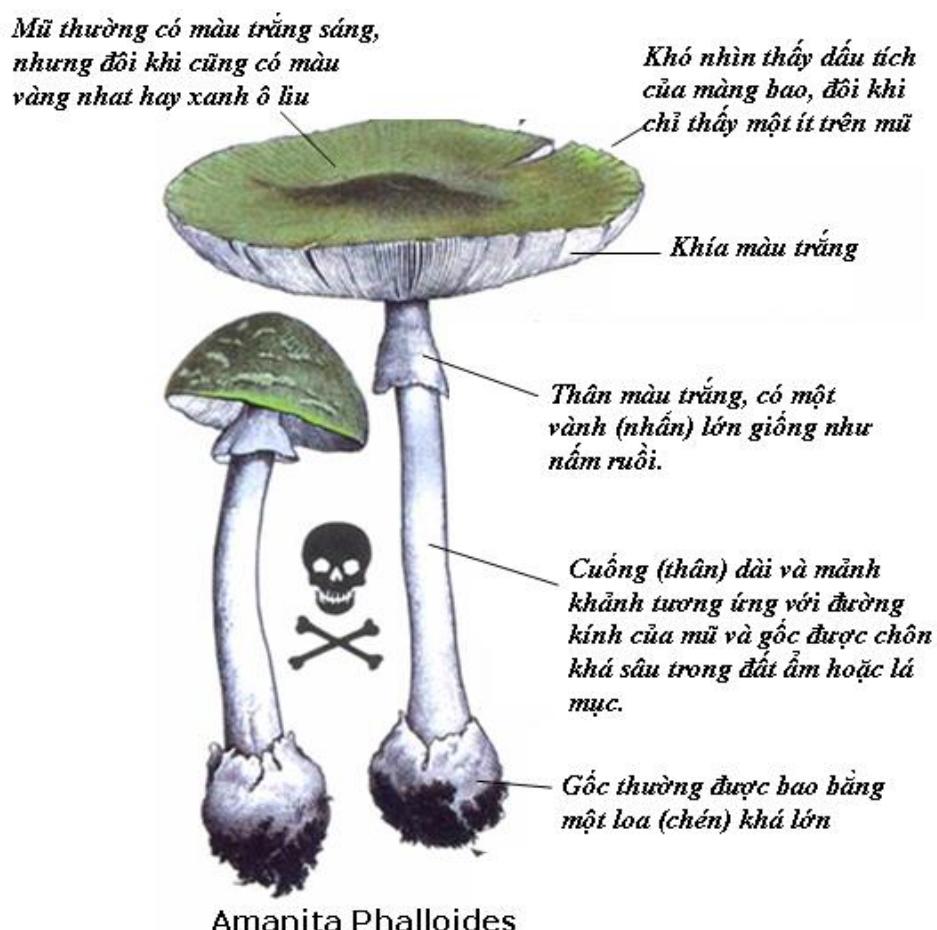

Làm thế nào để phân biệt nấm độc?

Có 3 phương pháp để phân biệt nấm độc: Phương pháp hóa học, phương pháp thử nghiệm trên động vật và phương pháp nhận biết hình thái. Phương pháp hóa học thường phức tạp vì đòi hỏi máy móc và hóa chất để làm xét nghiệm. Phương pháp thử nghiệm trên động vật không phải ở đâu và vào bất kỳ

lúc nào cũng làm được. Phương pháp đơn giản và được ứng dụng nhiều nhất trong thực tế là nhận biết hình thái, so sánh nấm độc và nấm không độc.

Thông thường cây nấm có 3 bộ phận chính: Mũ, thân và chân nấm. Các loại nấm khác nhau thì hình thái, kết cấu 3 bộ phận đó cũng khác nhau. Màu sắc, mùi vị của nấm cũng rất đa dạng. Nấm độc thường có màu sắc sặc sỡ, mùi vị thối, đắng . . . nhưng cũng có một số nấm độc có mùi vị rất thơm ngon. Thí dụ như loại ***Amanita phalloides*** có màu trắng, mềm, mùi rất dịu như mật ong. Khi nấu thơm mùi hạt dẻ, 90% trường hợp gây chết ở châu Âu, châu Mỹ là do loài nấm này. Nấm ***Amanita verrus***: mọc ở vùng nhiệt đới, gây chết người nhiều ở Việt Nam, vì dễ đánh lừa do có màu trắng muốt, đẹp. Vì vậy hãy nhớ: **không có công thức hay dấu hiệu tuyệt đối nào giúp chúng ta phân biệt được nấm ăn được hay nấm độc.**

Đối với họ nấm độc Amanita: Chúng thường có nhiều màu, từ trắng, đến vàng, nâu, xanh, lục... Đặc tính cơ bản nhất để phân biệt Amanita với các loài khác là nấm Amanita có đài (bao) ở chân nấm; còn nấm Entoloma có bào tử màu hồng.

Loại nấm Entoloma Lividum rất giống nấm rơm, chỉ khác là chân cuống không có đài nấm. Nấm Entoloma Lividum thường mọc trên bãi đất trong rừng, trên đất sét, hai ba cây một chỗ. Mũ nấm chất thịt, hình lồi rồi phẳng, đường kính 8-20cm; bờ cuộn vào trong, màu nâu nhạt hoặc xám; giữa có nูm dày và rắn; có phấn, phiến nấm rời, màu xám vàng, bào tử màu hồng xám; cuống mập và to, lúc đầu đặc đặc, sau xốp, hình ống tròn hoặc có vảy ở chân cuống, mặt có dọc trắng, vảy vàng, thịt trắng.

Một số loài nấm độc không có tên Việt Nam, người ta dựa vào hình dáng, màu sắc, mùi vị . . . để đặt tên, do đó cùng một loại nấm nhưng mỗi địa phương gọi một tên khác nhau.

Ở VIỆT NAM CÓ NHỮNG LOẠI NẤM ĐỘC NÀO?

Việt Nam ở trong vùng nhiệt đới, có khí hậu nóng và ẩm, cho nên có rất nhiều loại nấm: nấm ăn được, nấm ăn không được và nấm độc. Nấm độc cực kỳ nguy hiểm, dù chỉ ăn một lượng rất ít cũng có thể dẫn đến cái chết. Có nhiều loại nấm độc lại rất giống với nấm ăn được. Vì thế, khi thu hái nấm, các bạn phải rất cẩn thận theo như cách đã hướng dẫn phần trước.

Theo các nhà khoa học, ở Việt Nam nước ta có một số nấm độc sau đây:

Nấm ruồi (*amanita muscaria* = nấm bay) còn gọi là nấm đỏ, vì mũ nấm có màu đỏ hay cam

Nấm độc nâu (*Amanita Pancerina*) mũ nấm màu nâu, ở đỉnh có màu nâu đen hay màu giống da béo

Nấm độc tán trắng (*Amanita Verna*) mũ nấm màu trắng, đôi khi có màu vàng bẩn ở giữa

Nấm độc trắng hình nón (*Amanite Virosa*= thiên thần huỷ diệt)

Nấm độc xanh đen (*Amanita Phalloids* = nón tử thần), mũ nấm màu xanh ô liu

Nấm phiến đốm bướm (*Panaeolus Pabilionaceus*) thường mọc trên các bãi phân trâu bò mục

Nấm phiến đốm vân luối (*Panaceolus Retirugis*) cũng mọc trên những nơi có phân súc vật

Nấm vàng (*Hipholoma Emetica*) màu đỏ, mọc đơn độc trong rừng rậm ẩm ướt

Nấm xốp thối (*Russula Ph foetens*) mọc trong rừng

CÁC LOẠI NẤM ĐỘC

Amanita Phalloides: Nấm độc xanh đen

Thường được gọi là **nón tử thần (death cap)**, là một loại nấm rất độc trong nhiều loài của chi *Amanita*

Màu sắc: hơi xanh ô liu hoặc hơi vàng

Mũ: rộng từ 5 – 15 cm

Thân: màu nhạt hơn mũ

Khía: màu trắng, mịn

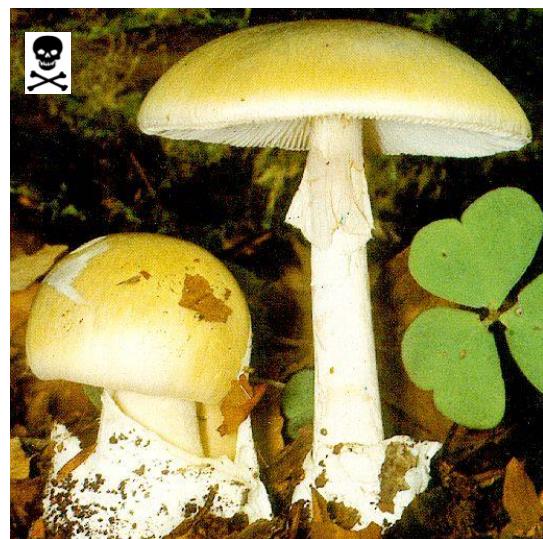
Thịt: trắng

Loa chén: lớn

Phân bố rộng rãi khắp châu Âu, châu Á.

Nơi sống: Mọc đơn độc, đôi khi thành cụm trên đất rừng và đồng bằng vào mùa xuân, hè thu. Nấm rất độc, làm chết người với một liều lượng nhỏ.

Phân bố: VN, Lào, Campuchia.

Amanita muscaria: Nấm bay, Nấm ruồi Còn gọi là nấm đỏ, nấm mặt trời.

Màu sắc: mũ màu đỏ có những đốm trắng, Nấm đôi khi có màu vàng nếu tìm thấy ở dưới những gốc cây thông.

Mũ: rộng từ 7 – 25 cm

Vành: màu trắng, rũ xuống vàng ở dưới gốc

Khía: màu trắng

Mũ nấm khi non hình trứng, sau đó nâng lên dạng lồi rồi lồi phẳng. Trên mặt mũ có phủ vảy trắng rất dễ tróc khỏi mũ. Mèp mũ có những vết nhăn lõm xuống, màu trắng.

Nơi sống: Nấm mọc đơn độc, đôi khi mọc gần nhau thành cụm ở trên đất bã, đồi hoặc ven rừng. Mọc vào mùa hè, thu.

Phân bố: Ở VN, Lào, Campuchia đều có.

Chú ý: Nhân dân dùng nấm này để làm bả đánh ruồi.

Amanita verna: Nấm độc tán trắng

Mũ nấm đầu tiên nambi trong bao chung hình trứng, khi trưởng thành phá vỡ bao chung. Mũ nấm màu trắng, đôi khi có màu vàng bẩn ở giữa. Mèp lúc đầu dính vào cuống, sau tách ra khỏi cuống vươn lên, mũ từ dạng lồi chuyển sang dạng lồi phẳng. Toàn bộ mũ màu trắng. Mèp mũ phẳng, không có khía rõ. Đường kính mũ 3-15cm. Thịt nấm màu trắng. Dễ nhầm với nấm ăn được.

Cuống nấm hình trụ, màu trắng, phần dưới hơi phình ra. Cuống nhẵn, trên cuống có vòng cuống ở độ cao 2/3 kể từ gốc.

Amanita Virosa: Thiên Thần Huỷ Diệt

Màu sắc: toàn bộ trắng tinh

Mũ: dạng hình nón, rộng từ 5 – 20cm

Khía: trắng

Loa chén: lớn

Mùi: hăng dịu

Mọc VN ở Đông Canada và Tây Bắc Thái Bình Dương, rất độc. Rất dễ bị nhầm với các loại nấm ăn được vì màu trắng “tinh khôi” của nó

Amanita Panthera: Da Beo, Nấm độc nâu

Màu sắc: hơi nâu với những đốm trắng, không thể rửa sạch

Mũ: rộng từ 5 – 10cm

Thân: to, dày, màu trắng

Khía: trắng

Thịt: trắng

Thường mọc ở rừng rậm, rất độc, đừng lầm lẫn với nấm lépiote élevée.

Amanite Tue Mouches

Màu sắc: màu đỏ, có những đốm trắng như nùi bông

Mũ: từ 7 – 10 cm

Thân: có vẩy, màu trắng, gốc tròn như củ hành

Khía: màu trắng, mịn

Thịt: màu trắng

Nấm mọc ở rừng thưa và rừng thạch thảo

Amanita Citrine

Màu sắc: màu trắng vàng, có những nốt sần màu ngà

Mũ: mặt trên vòng cung, dưới hình dĩa, từ 5 – 10cm

Khía: trắng, mịn

Thân: cứng, màu trắng

Chén loa: màu trắng, có những nốt sần

Thịt: trắng

Mọc trong những rừng thoáng mát, những truồng hoang dã, là một loại nấm nguy hiểm.

Richard Nadon

Amanita excelsa

Mũ có màu nâu bóng hay nâu xám, đường kính khoảng 10cm khi trưởng thành, có rất nhiều khía. Khi còn non có một màn bao và để lại những tàn dư khi đã lớn. Trên vòng nhẫn có những đường thẳng đứng.

Thịt trắng, có mùi củ cải.

Phân phôi: Có mặt tại Anh, Châu Âu, Đông Mỹ trong mùa Hè và mùa Thu.

Có thể ăn được một ít, nhưng tốt nhất là nên tránh để khỏi nhầm với loại A. Pantherina.

© simonetta peruzzi

Amanita regalis

Là một loại nấm độc. Mũ khi còn non thì hình cầu và khi trưởng thành thì bằng phẳng. Có đường kính từ 7-16 (có khi đến 20) cm. Dày 0,4-1,2 cm, màu hoàng thổ nâu, hay nhuộm vàng nâu tới hung hung, có dính nhiều vảy như mụn cormàu trắng đục (nguyên là màn bao khi còn non). Màu mũ càng lớn càng nhạt dần. Có rất nhiều khía màu vàng nhạt, vàng kem hay trắng.

Loa chén ban đầu có màu vàng sáng và nhanh chóng trắng xanh khi tiếp xúc với ánh sáng mặt trời, có nhiều lông măng và đầy phấn.

Thân cây có lông măng màu trắng tới vàng nhạt. mùi vị không rõ ràng. Thịt có màu nâu vàng.

Hiện hữu trong những rừng cây thay lá hàng năm ở Châu Âu và Bắc Âu trong vùng Scandinavia như Phần Lan, Na Uy, Thụy Điển

Amanita Rubescens

Loại nấm đẹp này phân bố rộng rãi khắp vùng Đông Mỹ, nó dễ bị nhầm với nấm ăn được vì không có loa chén. Nấm có mũ màu vàng nhạt đến nâu tối, rộng 4- 12 cm, hình cầu khi còn nhỏ và phẳng khi trưởng thành, có những vảy màu hồng nhạt và mờ dần.

Nấm thường mọc trong rừng tùng bách và gỗ cứng, đặc biệt là rừng phong trong mùa hè và mùa thu.

Nhiều người cho rằng loại nấm này có thể ăn được, nhưng các chuyên gia lại không dám khẳng định, và nó vẫn là một Amanita.

Amanita vaginata

Nấm có một tán dù màu xám hay màu nâu rộng từ 3-10 cm, hình trái xoan khi còn non và trở thành lồi hoặc bằng phẳng khi trưởng thành. Có chất dẻo dính khi còn non hay khi ẩm ướt.

Thân cao 7-10cm. Có một loa chén bọc chung quanh chân. Hơi thon tới đỉnh, không có vòng nhẫn. Thịt trắng mềm.

Được tìm thấy ở trong rừng hay những cánh đồng cỏ ven rừng khắp nơi ở Bắc Mỹ. Cũng như các loại Amanita khác, đây là một loại nấm độc, không ăn được.

Amanita gemmata

Khi mới mọc có màu kem cho tới vàng, vàng kim hay da bò, hơi tối ở tâm. Tán dù rộng từ 4-12 cm. bề mặt hơi nhầy khi thời tiết ẩm ướt. Thân cao 5-13 cm nhỏ dần về phía mũ có màu trắng hay vàng nhạt. Các khía nhiều và hẹp, màu trắng. Thường mọc cô độc dưới các tán tùng bách, linh sam, ven bờ biển Tây Mỹ, vùng California trong mùa Xuân, Hạ và Thu.

Amanita porphyria

Là một loại nấm hơi độc được tìm thấy trong các cánh rừng ở Châu Âu và Bắc Mỹ.

Tán dù rộng 4-10 cm, có màu nâu xám nhạt đến xám đậm, đôi khi xám và loang lỗ, càng lớn màu càng nhạt. Những khía xòe từ thân cây, màu trắng. Thân cây cao 5-12 cm, có một vòng nhẫn màu xám hay đen.

Nấm phát triển dưới tán các cây họ tùng bách.

Là loại nấm rất dễ bị nhầm với loại Amanita Pantherina

Amanita solitaria

Tán dù của loại nấm này khá lớn, từ 7-16 (có khi đến hơn 20) cm. Trước tiên có hình cầu, dần dần mở rộng thành hình nón. Khi trưởng thành thì hình phẳng, đôi khi có chất nhầy. Nón có màu xám trắng, gần trung tâm có màu xám nâu, khi già thì có màu vàng rơm, có những vẩy như mụn cорм màu trắng hay xám tối (nguyên là màng bao khi mới mọc).

Thân cây có kích thước (6),(10),(20) X (1),(2,5),(3) cm, hình ống, có từng đốt, màu trắng đục tới vàng rơm.

Loại nấm này hiện diện ở Châu Á, Châu Âu, Châu Phi và Địa Trung Hải.

ĐỀ PHÒNG VÀ SƠ CỨU NGỘ ĐỘC NẤM

Có nhiều loài nấm độc, chứa nhiều chất độc khác nhau gây ra những dấu hiệu nhiễm độc nặng nhẹ khác nhau. Xu hướng hiện nay người ta chia chúng làm hai nhóm chính :

1. Nhóm nấm độc phá huỷ cấu trúc các tế bào cơ quan
2. Nhóm gây độc lên hệ thần kinh và tiêu hoá.

Trong nhóm thứ nhất người ta phân lập được các độc tố aminitin và phaloidin có thể phá huỷ các tế bào, nhất là tế bào gan, làm gan bị huỷ hoại nhanh chóng. Nhóm này gồm một số lớn nấm độc thuộc giống Aminita mà đại diện là Aminita phalloides

Trong nhóm nấm độc sau, người ta phân lập được nhiều chất độc, chủ yếu là chất muscarin gây độc trên thần kinh. Đại diện cho nhóm nấm này là nấm ruồi Aminita muscaria.

Nhóm thứ nhất chứa chất phaloidin rất độc đối với tế bào gan. Người ăn phải nấm này thường có triệu chứng ngộ độc muộn sau 6 giờ với hội chứng tiêu hoá (viêm dạ dày - ruột cấp, nôn, đau bụng, tiêu chảy), viêm gan hoại tử (gan to đau, vàng da) và suy thận cấp. Ngộ độc loại nấm này thường rất nặng, tử vong cao.

Nhóm thứ hai chứa chất muscarin rất độc đối với thần kinh. Các triệu chứng ngộ độc loại nấm này thường xuất hiện sớm, trong vòng 1 - 2 giờ sau khi ăn. Người bệnh có hội chứng cường phó giao cảm, đồng tử co hẹp, buồn nôn và nôn, đau bụng, tiêu chảy, vã mồ hôi, chảy nước mắt, nhiều dãi, khát nước, co giật, mạch chậm, truy mạch...

Triệu chứng ngộ độc:

Tùy theo loại nấm, biểu hiện ngộ độc nhiều khi xuất hiện rất nhanh sau khi ăn, sớm nhất là 20 – 30 phút hoặc chậm có khi sau 20 giờ. Biểu hiện ngộ độc càng chậm thì độc chất càng ngấm sâu vào cơ thể càng khó chữa. Sau nay là những biểu hiện chung thường thấy:

- Buồn nôn, nôn có khi nôn ra thức ăn lẫn máu.
- Đau bụng dữ dội thành từng cơn, đi ngoài ra nước tanh thối, dính máu.
- Toàn thân mệt mỏi, lạnh toát, bí tiểu, khát nước, đôi khi nổi mẩn.
- Truy mạch rõ rệt, huyết áp thấp, mạch chậm, co mạch, người tái xanh.
- Tức thở, có triệu chứng co thắt phế quản, ứ máu ở phổi.

Sơ cứu ngộ độc

Các bạn phải bình tĩnh tìm mọi cách làm cho bệnh nhân nôn ra hết thức ăn như móc họng, hoặc lấy lông gà rửa sạch ngoáy họng cho bệnh nhân nôn, v.v... cho đến khi nôn ra nước trong.

Cho nạn nhân uống than hoạt tính để hấp phụ chất độc trong ống tiêu hoá càng sớm càng tốt. Người lớn cho uống 20 - 30g pha với 100 - 200ml nước sạch quấy đều. Trẻ em tuỳ theo tuổi giảm bớt liều lượng.

Nếu không có sẵn than hoạt có thể cho uống các loại nước đậu xanh giã nát, nước ngô non... cũng có tác dụng hút bớt chất độc, sau đó chuyển ngay người bệnh đến bệnh viện gần nhất để rửa dạ dày và dùng các thuốc giải độc. Gửi cả các chất nôn của bệnh nhân đến bệnh viện để xét nghiệm tìm chất độc của loại nấm giúp điều trị đúng hướng vì tuỳ theo loại nấm có chất độc khác nhau, tình trạng ngộ độc và cách điều trị cấp cứu cũng khác nhau. Ngoài cách xử trí ngộ độc thức ăn chung như gây nôn, rửa dạ dày, hấp phụ chất độc bằng than hoạt, người bệnh còn được dùng những thuốc và biện pháp điều trị đặc hiệu với loại nấm gây ngộ độc.

(Nguồn: Bản tin An toàn vệ sinh thực phẩm)

Để đề phòng ngộ độc nấm

Tốt nhất ta chỉ ăn những loại nấm đã quen biết, chắc chắn là nấm ăn được. Tuyệt đối không ăn những nấm lạ. Những người mới ở miền xuôi lên miền núi hoặc ở những nơi khác đến, khi hái nấm phải hỏi kinh nghiệm đồng bào địa phương thật cụ thể, chắc chắn, vì thực tế rất khó phân biệt nấm ăn với nấm độc.

Ngoài ra chúng ta cần chú ý một số loài nấm ăn cũng có thể trở nên độc trong những trường hợp nấm bị ôi thiu, nấu không kỹ, hoặc khi có rượu trong máu. Vì vậy chúng ta không nên ăn nấm bị giập nát, những nấm đã ôi thiu; phải cẩn thận khi thu hái và chế biến nấm, đồng thời không nên uống rượu khi ăn nấm vì rượu làm tăng thẩm thấu độc tố nấm vào máu.

Khi khai thác và sử dụng nấm tự nhiên cần phải thực hiện các nguyên tắc sau đây:

- Chỉ sử dụng khi biết chắc chắn là nấm ăn được.
- Kiểm tra xác định nấm thật kỹ trước khi đun nấu; kiên quyết loại bỏ nấm lạ
- Khi không tự mình hái nấm hoặc chưa có người phân loại thành thạo nấm độc kiểm tra, tuyệt đối không nên ăn nấm này.
- Tuyệt đối không ăn thử nấm, vì thử vừa không biết được nấm gì lại vừa hết sức nguy hiểm có thể gây chết người nếu ăn phải nấm độc.
- Không nên hái nấm quá non, khi chưa xoè mũ nấm vì khi đó chưa thấy hết cấu tạo của chúng nên không xác định được rõ loài.
- Khi ngộ độc nấm cần phải xử trí cho người ngộ độc và người cùng ăn nấm dù chưa biểu hiện triệu chứng.

NHỮNG MỐI HIỂM NGUY TỪ ĐỘNG VẬT

Đa số mọi người trong chúng ta đều có một ấn tượng hoàn toàn sai lệch về các rủi ro và nguy hiểm liên quan đến việc đi lại và sinh sống trong rừng. Phần lớn họ nghĩ ngay lập tức đến sư ám u huyền bí, các mãnh thú, rắn rết, và một số động vật, côn trùng có độc hay có hình thù gớm ghiếc.

Tuy nhiên, sự thật thì không phải như vậy. Các động vật hoang dã có rất nhiều ở trong rừng, nhưng thường thì chúng rất e ngại gặp bạn và luôn tránh xa con đường của bạn. Không còn nghi ngờ về việc bạn sẽ rất ít phải chạm trán với chúng. Còn các động vật và côn trùng khác, thì chỉ cần các bạn có một chút kiến thức về chúng sẽ biết cách phòng tránh, thậm chí còn có thể biến chúng thành thực phẩm.

Mỗi nguy hiểm lớn nhất của chúng ta lại xuất phát từ chính chúng ta; đó là thất vọng, nã chí, xuống tinh thần do đôi khi gặp một vài yếu tố nhỏ không đáng kể, hoặc một vài thất bại mà bình thường chúng ta không quan tâm, nhưng trong lúc này sẽ làm cho chúng ta suy sụp. Những nguy hiểm còn lại mà các bạn có thể phải đối diện khi ở trong rừng là:

- a. Mãnh thú, động vật và côn trùng độc
- b. Đau yếu, tai nạn và bệnh tật,
- c. Ngộ độc do ăn hoặc tiếp xúc với các cây trái

CÁC LOÀI MÃNH THÚ

Ngày nay, nhiều loài mãnh thú đã gần như tuyệt chủng trên hành tinh của chúng ta, nếu còn thì số lượng không đáng kể, tuy nhiên thỉnh thoảng qua các thông tin, chúng ta vẫn còn nghe một số người bị mãnh thú tấn công và thường là tử vong hoặc mang thương tích trầm trọng... Nhưng thường thì chúng không chủ động tấn công chúng ta, trừ trường hợp đang giữ con hoặc bị khiêu khích phải tự vệ, hay quá đói.

Khi bắt buộc phải đối diện với một số thú săn mồi, điều cốt yếu là bạn đừng bao giờ bỏ chạy, vì tốc độ của bạn khó lòng mà thắng được các loại thú rừng, cho dù đó chỉ là con sói cỏ tầm thường... Và khi bỏ chạy, chính các bạn đã kích thích tập tính săn bắt hung hãn của các loài thú. Hãy bình tĩnh đối diện với chúng trong tư thế sẵn sàng chiến đấu và nhìn thẳng vào chúng bằng một cặp mắt rực lửa cho đến lúc chúng bỏ đi.

Nếu bị tấn công, cho dù đó là cọp, beo, sư tử, gấu, heo rừng, chó sói... thì con đường sống sót duy nhất của các bạn là chiến đấu và phải chủ động tấn công quyết liệt, dùng bất kỳ vật gì có thể làm vũ khí (cành cây, cục đá...) và cả nắm đấm của các bạn, nhắm thẳng vào mắt, mũi, sống mũi, tim và yết hầu, nhưng hãy lưu ý là loại vũ khí này, nếu chỉ làm chúng bị thương thì chúng sẽ trở nên hung hãn hơn. Khi chiến đấu quyết liệt, có thể các bạn sẽ bị một số thương tích, nhưng cũng còn hơn là phải chết.

Voi

Họ Voi hiện có ba loài còn tồn tại là: voi bụi rậm châu Phi và voi rừng châu Phi (có thể được hiểu chung là voi châu Phi) và voi châu Á (ngày trước được hiểu như là voi Ấn Độ). Chúng phân bố ở châu Phi, Ấn Độ và vùng Nam Á.

Voi là động vật có vú lớn nhất còn sinh sống trên mặt đất ngày nay. Trước đây, voi là một con vật hiền lành và thân thiện, nhưng kể từ khi địa bàn sinh sống của chúng bị co hẹp lại, chúng trở nên hung tợn, kéo cả đàn về tàn phá mùa màng và đôi khi còn giết người. Người ta đang tìm cách để làm sao vừa bảo vệ được loài voi vừa bảo đảm an toàn cho những người dân sinh sống những vùng có voi.

Khi gặp voi rừng truy đuổi thì đừng bao giờ chạy lên dốc, vì bạn sẽ nhanh chóng kiệt sức, voi sẽ đuổi kịp. Nhưng nếu các bạn cố gắng chạy thật nhanh xuống dốc thì với thân hình nặng nề, voi không bao giờ đâm xuống dốc nhanh, vì rất dễ bị té ngã.

Nếu ở trong rừng, hãy cố gắng tìm một cây có gốc lớn nhiều cành để trèo lên. Đừng trèo những cây có gốc nhỏ, vì voi có thể húc đổ hay rung cho bạn sẩy tay rơi xuống.

Nếu nhìn thấy hang động nhỏ, sâu, vừa người chui thì chạy vào ẩn tránh ngay.

Nếu phải dừng chân ở vùng có voi sinh sống (do phát hiện nhiều dấu chân và phân voi) thì nên mặc võng hay làm chòi trên cây cao để ngủ.

Tìm một số phân voi chất vào lửa để đốt, voi sẽ tránh xa (trường hợp gặp voi dữ thường tấn công người thì phương pháp này e không hiệu quả)

Gấu

Gấu là thú lớn, thuộc bộ Thú ăn thịt (*Carnivora*). Một vài loài có thân dài tới 3 m, nặng 750 - 1.000 kg. Bàn chân khoẻ, các ngón có móng vuốt. Đuôi ngắn, Gấu là động vật ăn tạp, thích ăn mật ong và một số loại quả. Nơi sống của gấu là rừng nguyên sinh. Trên thế giới có 7 loài. Ở Việt Nam có 2 loài: gấu ngựa và gấu chó.

1. Gấu nâu; 2. Gấu trắng; 3. Gấu ngựa; 4. Gấu đen Bắc Mỹ;
5. Gấu chó; 6. Gấu đen Châu Mỹ; 7. Gấu lợn

Gấu ngựa còn được biết đến như là những con thú rất hung hăng đối với con người (hơn nhiều so với gấu đen Mỹ); có rất nhiều tài liệu ghi chép về các cuộc tấn công gây thương vong của gấu ngựa. Điều này có lẽ chủ yếu là do gấu ngựa sống gần với con người và tấn công khi nó bị khiêu khích.

Gấu đen là loài gấu rất lớn. Chúng có thể cao bằng con người. Ở các công viên quốc gia hay trong các khu rừng vùng Bắc Mỹ có rất nhiều gấu đen. Khi những đoàn khách du lịch đến và dựng trại, rồi những buổi ăn uống ngoài trời sau đó họ đi chơi, để lại mọi thứ thì cũng là lúc gấu đen xuất hiện. Chúng tìm thức ăn thừa của con người và do đó, sự va chạm có thể xảy ra.

Rất hiếm khi gấu nâu giết chết hay gây thương tích cho con người, nhưng đã có một số trường hợp đáng tiếc xảy ra. Các vụ tấn công xảy ra khi gấu bị thương hay đang nuôi con. Gấu nâu có thể giết chết người chỉ bằng một cú tát của nó.

Ngoài ra, có thể các loài gấu khác cũng tấn công con người, chẳng hạn gấu trắng Bắc Cực tấn công khi chúng đi kiếm thức ăn.

Người ta liệt kê các tình huống sau như là những mối nguy hiểm tiềm ẩn:

1. Gặp con gấu đang bị thương
2. Đột ngột xuất hiện giữa con mẹ và các con gấu con
3. Gặp gấu trong hang của nó
4. Gặp gấu bị khiêu khích bởi các con chó

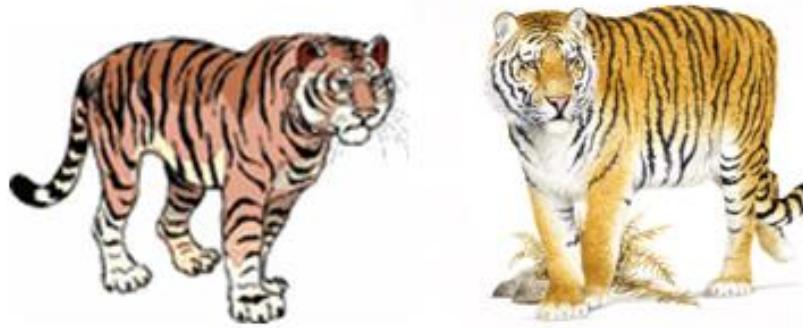
Nếu có việc phải đi trong rừng thì luôn nhớ cầm theo chuông và rung lên gây tiếng động, vì thông thường gấu sẽ tránh con người. Nếu gặp chúng, hãy bình tĩnh và đi chậm theo hướng ngược lại với nó, tuyệt đối không nên bỏ chạy vì điều này kích thích gấu tấn công. Nhưng nếu chạy thì cũng chạy xuống dốc, vì cũng như voi, gấu là loài nặng nề, rất dễ bị té khi xuống dốc. Không leo lên cây, vì gấu cũng leo trèo rất giỏi. Quan trọng là không được đe dọa nó hay kêu la. Nếu bị gấu tấn công và không có đường tẩu thoát, hãy nằm xuống giả chết và nhớ dùng hai tay để che chắn bảo vệ tốt nhất cho đầu mình.

Hổ (còn gọi là Cọp, Hùm, Ông Ba Mươi)

Là một loài thú hung dữ nổi tiếng nhất ở Việt Nam. Hổ là một loại thú săn mồi và ăn thịt sống. Phần lớn các loài hổ sống trong rừng và đồng cỏ (là những khu vực mà khả năng ngụy trang của chúng phù hợp nhất). Trong số các loại mèo khổng lồ, chỉ có hổ và báo đốm mỹ (jaguar) là bơi tốt,

Là loài săn mồi đơn độc, hổ chê ngự con mồi của chúng từ mọi góc, thông thường từ những cuộc tập kích và cắn cổ là để làm gãy cột sống hay khí quản của con mồi hay làm tổn thương tĩnh mạch hoặc động mạch cảnh.

Là một con thú bơi lội giỏi, hổ có khả năng giết chết con mồi ngay cả khi chúng đang bơi. Một số con hổ thậm chí phục kích cả các con thuyền để bắt người hay cá của họ.

hổ Đông Dương và hổ Siberia hay hổ Amur.

Hổ có nhiều loài khác nhau do đó có một số đặc trưng khác nhau. Nói chung, hổ đực có khối lượng từ 150 đến 310 kilogram và hổ cái từ 100 đến 160

kg. Hổ được dài từ 2,6 đến 3,3 mét, còn hổ cái từ 2,3 đến 2,75 mét. Trong các loài hổ phổ biến, hổ Corbett là nhỏ nhất còn hổ Amur là lớn nhất.

Những con hổ nào đã ăn thịt người một lần (thường là hổ già, không tự đi săn thú được) sẽ thành thói quen.

Hổ là loài săn mồi dũng mãnh và nguy hiểm. Nhưng ngày nay, do bị săn lùng để lấy xương và da, hổ đã gần tuyệt chủng, những con còn lại trở nên nhút nhát, thường là lẩn tránh khi thấy con người. Do đó, khi đi trong rừng nghi có hổ thì nên gây nên những tiếng động (mở máy phát thanh, máy nghe nhạc, rung chuông, quất roi vào không khí tạo ra tiếng rít xé gió), hổ sẽ lánh xa ngay.

Sư tử (Panthera leo)

Là một loài động vật có vú thuộc chi Báo, họ Mèo (Felidae). Sư tử đực, dễ dàng nhận ra được bởi bờm của nó, có thể nặng tới 250 kg Sư tử cái nhỏ hơn nhiều, cân nặng khoảng 180 kg. Sư tử là loài động vật ăn thịt sống theo bầy đàn thành từng gia đình, bao gồm các con sư tử cái, con của chúng cả đực lẫn cái. Các con sư tử cái làm nhiệm vụ săn mồi cho cả đàn trong khi con đực chủ yếu làm nhiệm vụ bảo vệ và duy trì lãnh thổ.

Mặc dù nổi tiếng với danh hiệu "chúa tể sơn lâm", sư tử thực ra là động vật sống ở các đồng bằng rộng rãi, và chúng có thể được tìm thấy ở khắp mọi nơi ở châu Phi. Tuy nhiên chúng là loài đang bị đe dọa với quần thể chủ yếu sống chủ yếu ở vườn quốc gia của Tanzania và Nam Phi. Trước khi loài người chiếm ưu thế thì sư tử là loài động vật chiếm nhiều lãnh thổ nhất hơn bất kỳ loài động vật có vú trên đất liền.

Giống như các loài thuộc họ mèo khác, chúng là những con thú săn mồi siêu hạng, nhưng không giống các loài khác, chúng đi săn theo bầy, do đó chúng nguy hiểm hơn.

Trong khi sư tử đói có thể tấn công con người đi lại gần đó, một số sư tử (thông thường là con đực) dường như lại là con mồi của loài người.

Heo Rừng

Heo Rừng hay còn gọi là Lợn Lòi có tên khoa học là *Sus Scrofa*, là giống vật du cư sống theo bầy đàn cùng bộ lông màu xám nâu đặc trưng. Với tầm vóc dài đến 1,5m và nặng 300 kg, heo rừng có hệ răng nanh rất phát triển, giúp chúng kiểm ăn, tấn công và tự vệ.

Heo rừng sống chủ yếu ở châu Âu, châu Á và Bắc Phi trong các cánh rừng rậm rạp ven đầm lầy. Vào mùa xuân, heo nái thường đẻ từ 6 đến 12 con. Chúng ăn cỏ, rễ cây, hoa quả, sâu bọ và những sinh vật thân mềm khác.

Heo rừng thường không “chùn bước” trước bất kỳ vật cản nào trên đường đi, nó có thể chạy xuyên qua những nơi hiểm trở nhất khi bị săn đuổi, hoặc sẵn sàng nghênh chiến với chó săn. Heo rừng ít khi tấn công con người, nhưng dù sao bạn cũng nên cẩn trọng, ngộ nhỡ gặp một con “heo độc chiếc” vừa bị thương bởi đạn súng săn chẳng hạn, nó sẽ không ngần ngại lao vào tấn công bạn với mục đích “phục thù” đồng loại của kẻ đã sát thương nó.

Hoặc một khi đám heo con đang đứng trước nguy cơ gặp nạn thực sự, heo mẹ sẽ lao thẳng tới, sẵn sàng “xả thân” để cứu đàn con. Đó cũng chính là bản năng của nó, như nhiều loài vật khác.

Đề phòng thú dữ tấn công:

Ở những nơi hoang dã, thú rừng thường bị hấp dẫn bởi mùi thức ăn của chúng ta nấu nướng (ở Châu Mỹ, gấu và một số lớn loài thú được pháp luật bảo vệ nên chúng rất đồng đúc và thường lùng sục thức ăn của những người đi cắm trại và đôi khi tấn công họ). Cho nên các bạn không nên nấu nướng, ăn uống gần lều và trên gió. Thực phẩm tồn trữ và dụng cụ nấu nướng, chén dĩa, áo quần dính thức ăn (nhất là cá)... phải được treo cao ở xa lều, dưới gió. Nếu cơ thể của bạn dính mùi cá, thì nên tắm rửa thật sạch. Ban đêm, các bạn nên đốt một đống lửa gần nơi bạn ngủ và giữ cho lửa cháy thành ngọn liên tục.

Khi cần di chuyển, các bạn nên mang theo lao hay gậy nhọn làm vũ khí, một tay cầm một cây roi mảnh quất vút vút trong không khí để gây ra những tiếng rít xé gió làm cho thú hoảng sợ. Cẩn thận khi di chuyển ở rừng thưa, trảng cỏ, bìa rừng, đường mòn, dọc theo sông suối, nơi lấy nước...

LOÀI BÒ SÁT

Rắn

Rắn là loài bò sát máu lạnh, cùng lớp với các loài **có vảy** như thằn lằn, tắc kè nhưng không có chân.

Tất cả các loài rắn đều ăn thịt. Chúng có thể ăn cả những con rắn khác và những động vật có vú, động vật nhỏ như thằn lằn, chim, trứng các loài khác hay sâu bọ. Một số loài có nọc độc để giết chết con mồi trước khi tiêu thụ. Một số loài khác thì xiết mồi đến chết. Thậm chí có những loài rắn nuốt sống cả con mồi. Hầu hết rắn khi bị nuôi nhốt thì rất dễ cho ăn, trừ một số loại đặc biệt.

Xương hàm dưới của rắn rất linh hoạt, hai hàm của nó không gắn liền cố định mà đa phần được nối thẳng vào sọ, cho phép chúng mở rộng miệng để nuốt trọn con mồi dù cho con mồi có lớn hơn nhiều so với đường kính thân rắn. Thật là sai lầm nếu nghĩ rằng mồi khi nuốt mồi lớn rắn phải đảo hàm dưới của nó.

Sau khi ăn, rắn trở nên lười biếng và thụ động trong khi hệ tiêu hóa bắt đầu làm việc. Lúc này, hệ tiêu hóa hoạt động rất mạnh, nhất là khi phải tiêu thụ một con mồi lớn. Ở một số loài rắn, toàn bộ hệ thống tiêu hóa sẽ nghỉ ngơi giữa những bữa ăn để tránh thất thoát năng lượng do rắn ăn khá ít; trong vòng 48 giờ hệ tiêu hóa sẽ hấp thụ đầy đủ chất dinh dưỡng từ con mồi. Ở loài rắn đuôi chuông Mehico6, năng lượng được chuyển hóa rất nhiều trong khi tiêu hóa, cơ thể chúng có thể tăng lên đến 14 độ C so với môi trường xung quanh. Vì vậy, khi đang tiêu hóa mồi mà bị tấn công đột ngột, rắn có thể nôn con mồi ra để đối phó với sự đe dọa bất ngờ đó. Tuy nhiên, khi không có động tĩnh, bộ tiêu hóa của rắn hoạt động rất hiệu quả, có thể hấp thụ mọi thứ trừ lông, xương và móng của con mồi, chúng sẽ chuyển 2 thứ này xuống hệ bài tiết của rắn. Thỉnh thoảng khi cố

nuốt một con mồi quá lớn rắn có thể chết. **Axit** trong dạ dày rắn phần lớn không chuyển hóa được các loại thực vật thành chất dinh dưỡng.

Toàn thân rắn được bao bọc một lớp **vảy**. Những chiếc vảy này vô cùng cứng rắn, không lỏn lên tương ứng theo sự trưởng thành của thân thể rắn. Vì vậy cứ 2-3 **tháng** rắn phải thay da một lần.

Rắn là một loài rất nguy hiểm, vì chúng hiện diện khắp nơi và khó nhận thấy. Chúng lại có nọc độc rất dễ sợ, có thể gây chết người trong một thời gian ngắn. Ngày nay, rắn là một nguy cơ rất lớn cho những người sinh sống trong vùng hoang dã. Thật ra trong gần 2.400 loại rắn có mặt trên trái đất, chỉ có 1/6 loài là có nọc độc, và cũng chỉ có một ít trong số đó là có nọc đủ mạnh để gây chết người. Tiêu biểu cho loại này có: hổ mang, rung chuông, chàm quạp, rắn lục, cạp nong, cạp nia . . . (*Phân biệt Cạp nong thì khoang đen khoang vàng, cạp nia thì khoang trắng khoang đen. Còn loài tần san hô (ít thấy ở nước ta) thì khoang đỏ, khoang vàng, khoang đen. Loài rắn sữa không độc cố gắng bắt chước màu sắc của loài san hô cực độc để hù dọa đối phương*). Hãy nhớ:

- **ĐỎ LIỀN VÀNG (hay đen và vàng), chàng là thần chết.**
 - **Đen liền đỏ, b bỏ giò chơi.**
 - **Đen liền trắng hổ cắn là tiêu.**

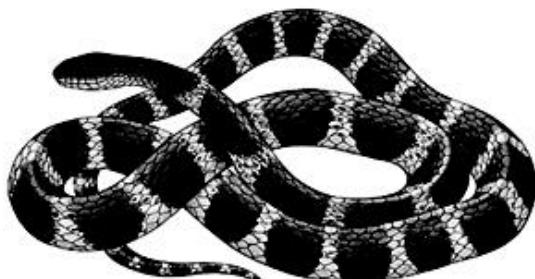

*Rắn san hô (độc)
Màu đỏ liền vàng*

*Rắn sữa (không độc)
Màu đỏ liền đen*

CÁC LOÀI RẮN CỰC ĐỘC

Rắn cạp nia (đen liền trắng)

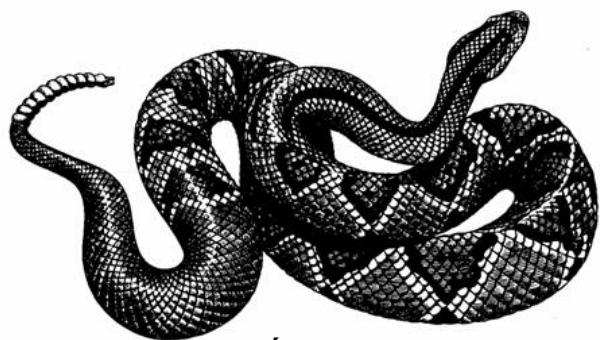
Rắn cạp nong (đen và vàng)

Fer-de-lance (chàm quạp)

Rắn hổ đất nâu

Rắn đuôi chuông

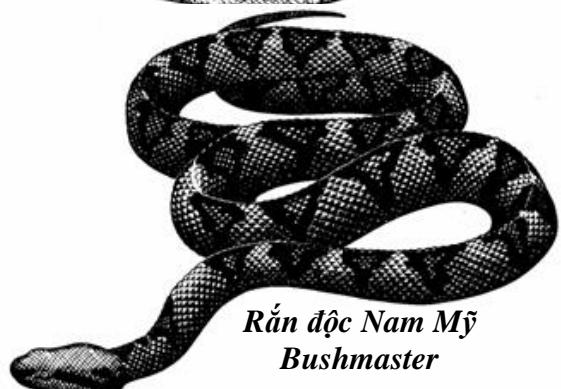
Rắn lục
đầu vồ

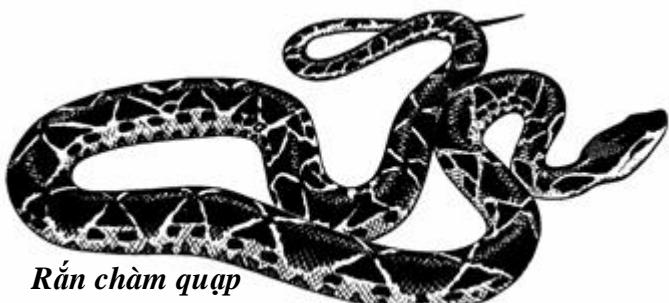
Rắn lục Án Độ
và Đông Nam Á

Rắn lục châu Phi

Rắn độc Nam Mỹ
Bushmaster

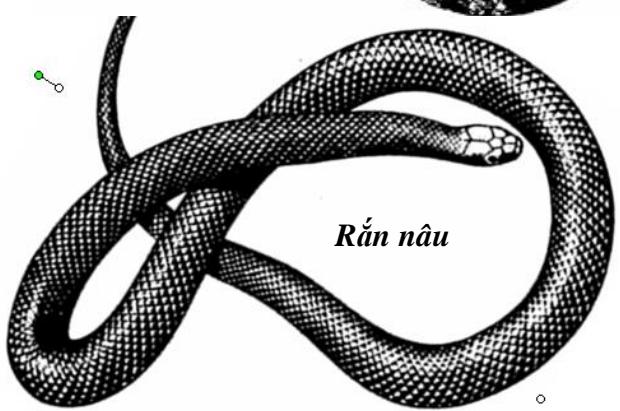
Rắn chàm quặp

Rắn hổ mang đầm
lầy Moccasin

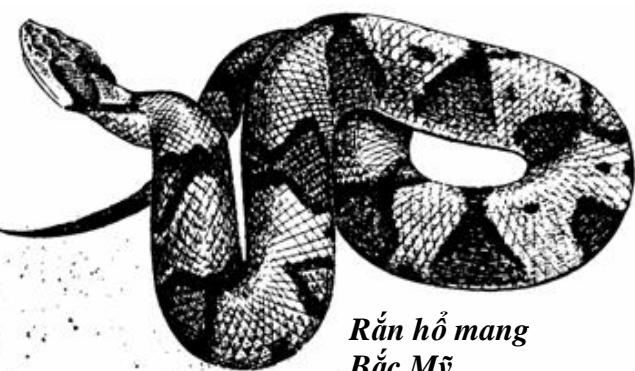
Rắn hổ mang
châu Úc

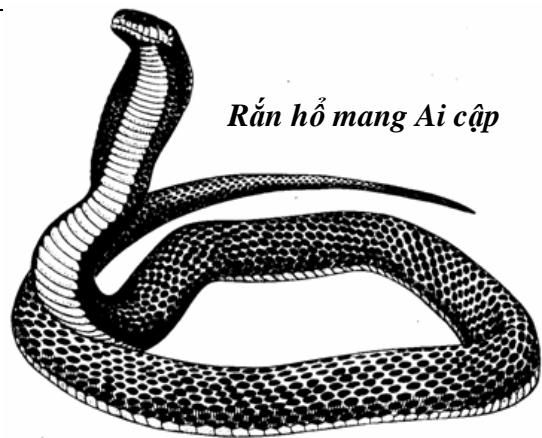
Rắn nâu

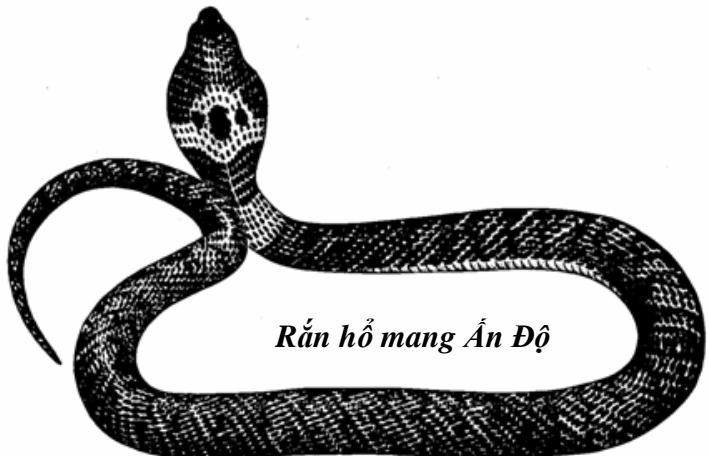
Rắn lục châu Âu

Rắn hổ mang
Bắc Mỹ

Rắn hổ mang Ai cập

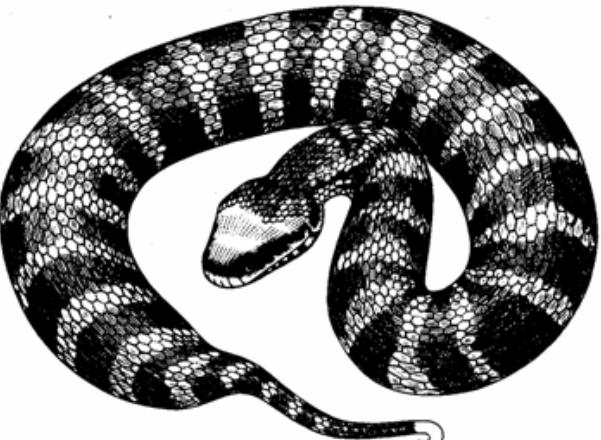
Rắn hổ mang Ấn Độ

Rắn Mamba (châu Phi)

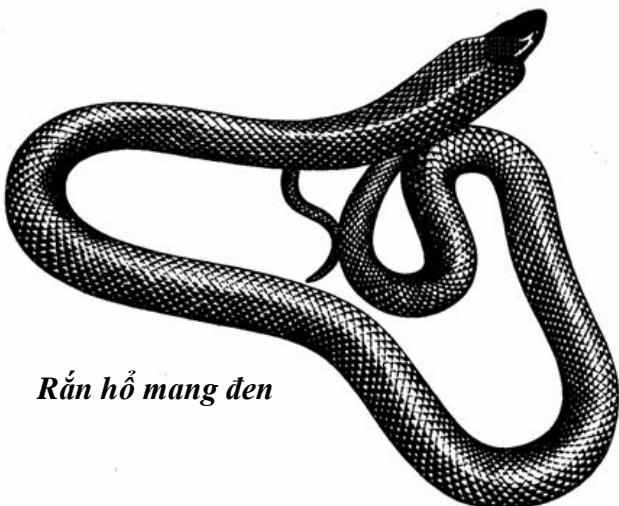
Rắn cạp nia

Rắn Death Adder châu Úc

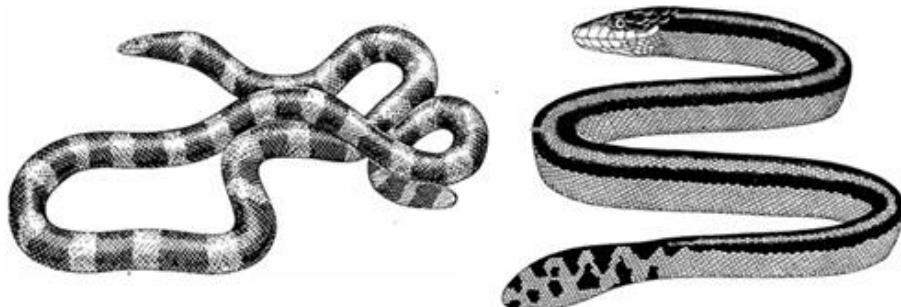
Rắn hổ châu Úc

Rắn hổ mang đen

vẹn - aen

Đen là một loài thuộc họ Rắn biển (Hydrophidae). Thân mình rất giống rắn nhưng khác là phần đuôi dẹp dần về phía sau như một mái chèo. Trong 15 loài đen có mặt tại vùng biển Việt Nam thì hầu hết đều có nọc độc, trong đó có một số loài được coi là cực độc so với rắn trên cạn, nhưng đen chỉ cắn người khi cần phải tự vệ... Những loài đen chúng ta thường gặp là: đen cơm, đen mỏ, đen vết...

Do tác hại khác nhau của nọc độc từng loại rắn, cho nên khi một người bị rắn cắn, các bạn hãy cố gắng xác định đó là loài rắn gì? Độc hay không độc? Nếu là rắn độc thì nó thuộc loại nào?

Rắn độc: rắn độc thường để lại hai vết răng nanh sâu, ít chảy máu nhưng rất đau nhức và sưng tấy, nọc càng ngấm thì càng đau và sưng nhiều, chỗ hai vết nanh bầm tím.

Rắn không độc: Vết cắn của rắn không độc thì để lại dấu của hai hàm răng, nhưng không thấy dấu của răng nanh, vết cắn chảy máu.

Đầu rắn độc và vết cắn

Đầu rắn không độc và vết cắn

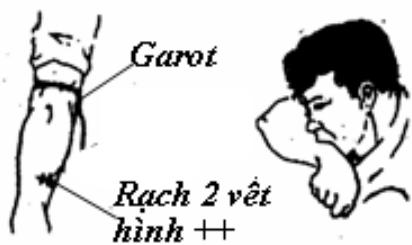
Mỗi loại rắn độc đều có một cấu trúc răng và móc độc khác nhau, cho nên vết cắn để lại trên mình nạn nhân cũng khác nhau, nếu có kinh nghiệm, dựa vào dấu răng, người ta có thể chẩn đoán loại rắn đã cắn.

PHƯƠNG PHÁP CHỮA TRỊ RẮN CẮN

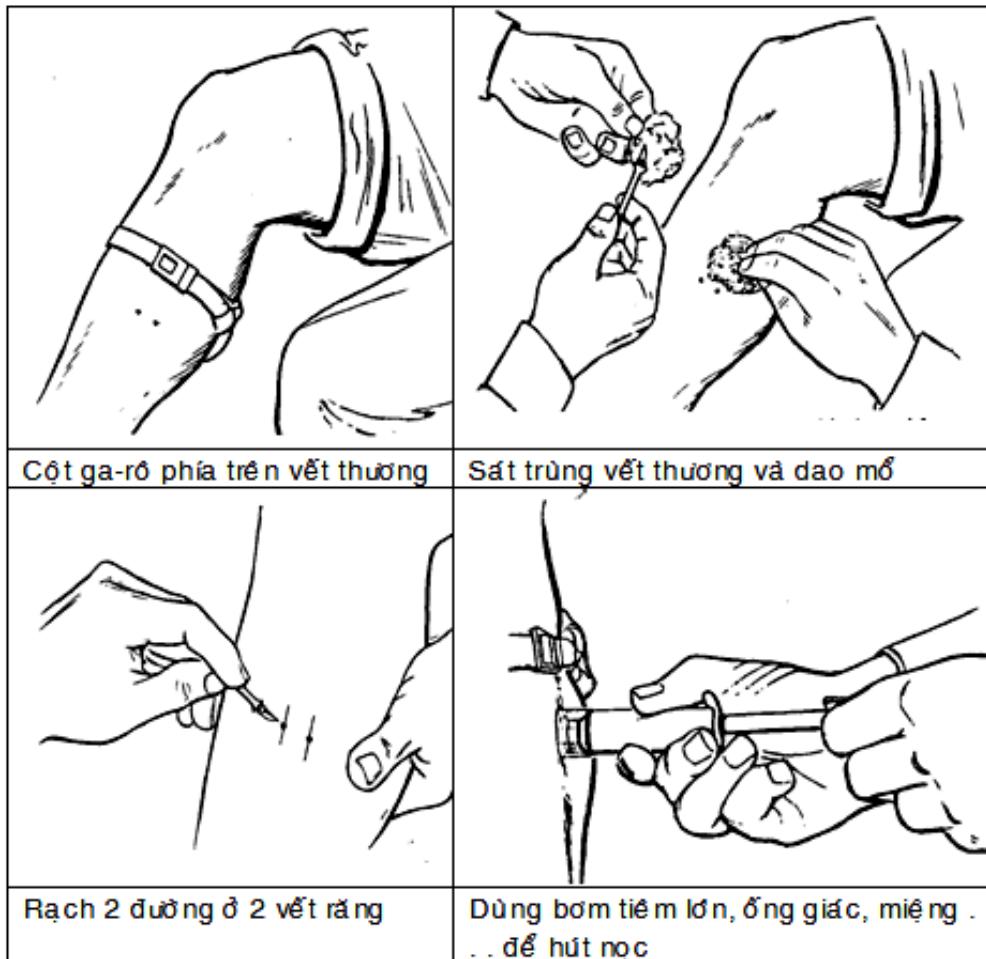
Khi bị rắn độc cắn, hãy bình tĩnh, càng ít cử động chỗ rắn cắn càng tốt, nếu bị cắn ở chân thì không nên đi lại, ngay cả một bước (nếu điều đó có thể được).

Ap dụng năm giai đoạn “phương pháp cấp cứu người bị rắn cắn” của trại rắn “Đồng Tâm” như sau:

1. Đặt garrot cách phía trên vết cắn từ 3-5 cm. Để khoảng một giờ thì tháo ra khoảng một phút.
2. Tẩy nọc tại chỗ bằng nước (nước xà phòng, nước có chất chua, chất chát...)
3. Rạch rộng hai đường tại vết cắn.
4. Hút máu độc ra ngoài bằng cách nặn tay, dùng ống giác hơi, ống giác cao su, ống tiêm 10cc hoặc dùng miếng.
5. Đưa ngay nạn nhân đến bệnh viện càng sớm càng tốt

Hút nọc bằng miệng

Hút nọc bằng
ống giắc cao su**Hút nọc bằng bơm tiêm lớn**

Chú ý: Nếu vết cắn đã trên nửa giờ thì không cần phải hút, vì không lợi ích gì, đôi khi còn hại thêm.

TRƯỜNG HỢP Ở XA BỆNH VIỆN

Các bạn có thể dùng “cục hút nọc” bào chẽ từ một miếng sừng hươu nai hầm lâu trong nồi kín, đặt tại vết cắn để trung hòa lượng nọc. Tác dụng của nọc rắn nhanh chóng và chỉ xảy ra trong môi trường trung tính hay axit, vô hiệu lực trong môi trường kẽm. Do đó các chất sau đây có tác dụng làm hư hủy nọc rắn: Cloramin T, thuốc tím, tanin, saponin, papain (trong mủ đu đủ), bromelin (trong quả dứa) than hoạt tính, dịch tụy tang, nước vôi, nước javel...

(xin xem thêm chương BẢO VỆ SỨC KHỎE)

Đề phòng rắn cắn

Thông thường thì rắn không chủ động tấn công người, trừ trường hợp phải tự vệ. Rắn hay ẩn núp trong các lùm cây, bụi cỏ, đống lá ủ, trên các cành cây, ven bờ nước... Khi di chuyển trong các khu vực nghi ngờ có rắn, các bạn nên:

- Cẩn thận xem chổ mà mình sắp đặt chân xuống
- Dùng cành cây khua khắng vào bụi rậm trước khi thọc tay chân vào để lấy vật gì hay hái trái cây.
- Mang giày ống hoặc mặc quần áo rộng, dài, dày...
- Cẩn thận trước khi mang giày hay mặc quần áo, vì rắn có thể ẩn núp trong đó.
- Tìm hiểu các tập tính và biết các phân biệt các loại rắn, nhất là rắn độc.
- Biết cách sơ cứu và điều trị khi bị rắn cắn.

CÁ SẤU VÀ THẦN LĂN HẠT (Gila monster)

Trong lớp bò sát, còn có hai loài có thể gây nguy hiểm cho chúng ta là cá sấu và thần lăn hạt

Cá Sấu

Các loài cá sấu (lớn hay nhỏ) thường sinh sống trong những vùng hoang vu trên thế giới, trong các đầm lầy, các dòng sông... và có một loài sấu rất lớn sống ven bờ biển, hoang đảo. Cá sấu ít khi chủ động tấn công người ở trên cạn, trừ khi bị khiêu khích, nhưng nếu các bạn đang vùng vẫy dưới nước là một chuyện khác, nó sẽ trở thành hung thần.

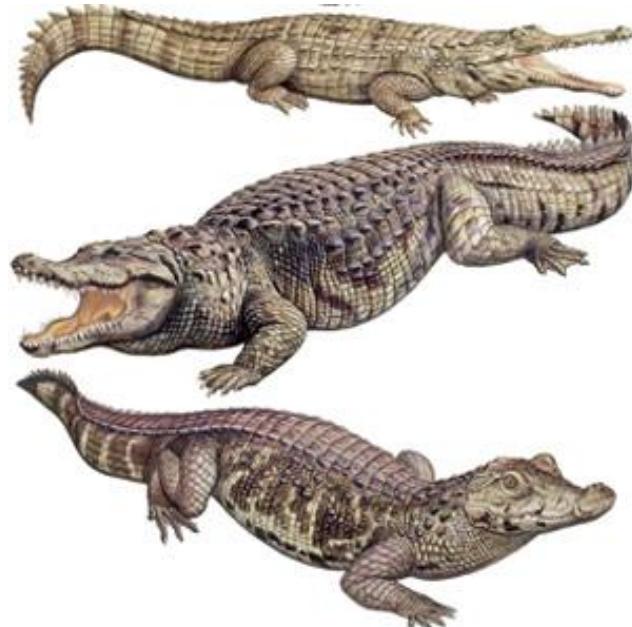
Ở Việt Nam các bạn thường gặp 2 loại cá sấu là:

1- Cá sấu xiêm (*Crocodylus siamensi*). Là loài sấu nhỏ, dài khoảng 3m, thân màu xám, đầu ngắn và rộng, sống ở nước ngọt.

2- Cá sấu hoa cà (*Crocodylus porosus*). Loài cá sấu có thể dài hơn 8m, thân màu vàng có xen lẫn vẩy đen, đầu dài và thuôn, sống ở vùng nước mặn, ven biển.

Cá sấu rất nhanh nhẹn khi khoảng cách là ngắn, thậm chí là ngoài môi trường nước. Chúng có quai hàm cực khỏe và bộ răng sắc nhọn để xé thịt, nhưng chúng không thể há miệng nếu nó bị khép chặt, vì thế có một số câu chuyện về việc người sống sót khỏi những con cá sấu mõm dài bằng cách khép chặt quai hàm của chúng.

Để đề phòng, các bạn không nên tắm giặt ở những bờ sông có nhiều lùm bụi, và nếu bị tấn công thì các bạn chống trả bằng cách dùng gậy đánh vào yếu huyệt của chúng là mắt và sống mũi, nó sẽ bỏ chạy.

Thần lăn hạt (gila monster)

Chỉ thấy ở vùng Nam Mỹ, Trung Mỹ và Mexico. Loài thần lăn có nọc độc này khi cắn cũng gây chết người như các loài rắn độc. Xử lý cũng như khi bị rắn độc cắn

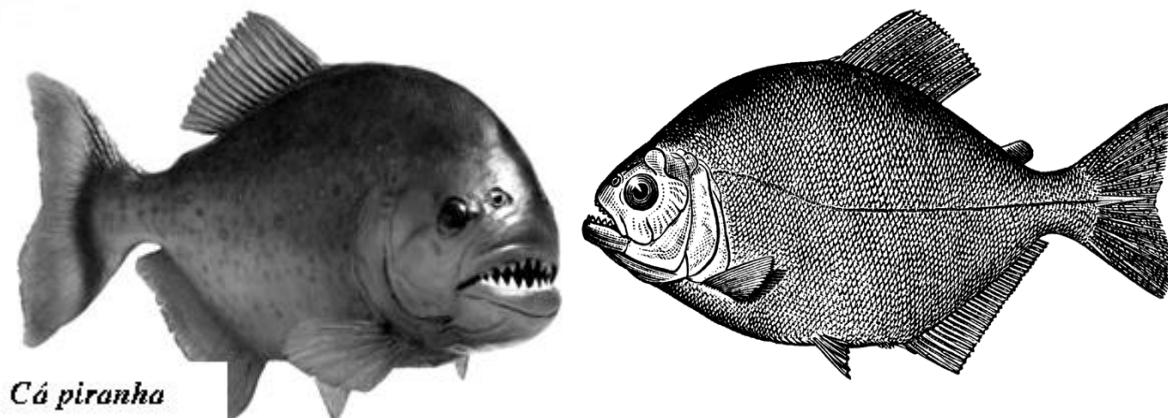
LƯU Ý: Các loài bò sát (kể cả những loài có nọc độc) đều có thể ăn được và rất ngon. Tuy nhiên khi làm các bạn cũng cần cẩn thận khi làm thịt. Nên chặt bỏ đầu (nhất là rắn), chôn sâu xuống đất để phòng dẫm phải.

Cá hổ – Cá piranha

Những con ác quỷ này có gần 60 loài, tất cả đều thuộc họ Serrasalmidae. Loại lớn nhất có thể dài đến 60 cm nặng 10 kg, loại nhỏ 10 cm, có nhiều màu khác nhau. Cá Piranha sống ở sông, hồ, ao, đầm lầy... vùng Nam Mỹ, từ Venezuela cho đến Bắc Brazil.

Đây là một loại cá cực kỳ hung dữ, ăn tạp, sống thành bầy đàn, nhanh nhẹn, tinh khôn, có hàm răng rất khỏe và sắc như dao để xé thịt.

Kích thước của con mồi không có ý nghĩa gì với chúng, nhất là khi con mồi (người hay vật) đang bị chảy máu. Với một con mồi nặng khoảng 10kg chỉ sau 5 phút là con trơ lại bộ xương. Ngay cả khi đã bị bắt, cá Piranha vẫn còn có thể cắn người. Vì vậy, không nên lội qua những nơi có cá piranha, nhất là khi đang bị thương, có máu chảy. Cũng may mà ở Việt Nam “chưa” có loại cá này.

Cá Điện

Có khoảng 50 loại cá có thể phát ra điện để săn mồi và để tự vệ, những con cá này được gọi là cá điện.

Cá chình điện ở Nam Mỹ có thể mang điện thế đến 600V, sống ở sông Ampazon và sông Orinoco, cá chình điện có thể dài hơn 2m và nặng khoảng 20 kg

Cá trê điện dài gần 1m, được tìm thấy ở những vùng nước ngọt Châu Phi. Loài cá này gây những cú sốc điện mạnh gần bằng cá chình điện.

Loài cá điện nhỏ gọi là cá “trứng sao” không dài hơn 30 cm, thường vùi mình trong cát để phục kích các con vật nhỏ. Khi đụng đến nó, sẽ bị giật làm cho té liệt và dễ dàng biến thành mồi cho nó.

ĐỘNG VẬT NHỎ, SÂU BỌ, CÔN TRÙNG.

Con Cóc

Cóc là một trong những loài động vật thuộc lớp ếch nhái (Amphibia), bộ Anura, họ Bufonidae, rất phổ biến ở nước ta. Loài cóc có các tuyến trên da bài tiết ra chất nhầy màu trắng, dính keo, dân gian còn gọi là "nhựa cóc" - đây là hỗn hợp độc tố có khả năng gây ảo giác, nghẽn mạch và tăng huyết áp. Ngoài ra, một số loài cóc còn chứa cả độc tố tetrodotoxin (độc tố có ở cá nóc) thông qua cơ chế cộng sinh với một số vi khuẩn.

Ở người, hiếm khi xảy ra trường hợp ngộ độc do đụng chạm, sờ mó phải cóc. Tuy nhiên, khi chất nhầy bài tiết của chúng dính vào một số vùng nhạy cảm như mắt, miệng . . . có thể gây ra hiện tượng rát bỏng, sưng phồng; nhưng chỉ khi chất nhầy này được hấp thụ qua đường tiêu hóa thì mới gây ra các triệu chứng ngộ độc mang tính hệ thống.

Chế biến thịt cóc

Chọn những con cóc to (khoảng 80-100 gr) màu xám hay vàng (theo kinh nghiệm dân gian, không dùng những con có mắt đỏ, gọi là cóc tía, vì loại này rất độc) rửa sạch, để khô. Dùng dao sắc chặt bỏ đầu (phía dưới 2 tuyến độc ở mang tai), lột da (theo kinh nghiệm cá nhân, nên lột từ dưới chân ngược lên, dễ hơn là lột từ trên cổ xuống) chặt bỏ cả 4 bàn chân. Dùng dao nhọn khoét bỏ hậu môn (nằm phía cuối xương cùng), nếu để sót cũng có thể gây ngộ độc. Sau khi loại bỏ hết ruột gan (cẩn thận không để cho mật bị giập, rất nguy hiểm), nhất là trứng. Thả vào chậu nước muối (20-30 gr/1 lít nước), ngâm khoảng 60 phút, vớt vào rổ, để thật ráo.

Khi chế biến cần phải:

- Tránh nhựa (mủ) bắn vào mắt người làm (đeo kính bảo hộ).
- Tránh nhựa còn sót lại trong thịt cóc do không rửa kỹ, nhiều lần, sẽ ngộ độc
- Trứng và mật cóc rất độc, tránh làm vỡ, để dính, sót trứng cóc trong thịt, cũng sẽ ngộ độc, nguy đến tính mạng.

Gulf Coast Toad © 2004 Michele Denbar

Nhện độc

Trong các loài côn trùng độc, có lẽ nhện là con vật mang mầm độc cao nhất. Có những con nhện chỉ với một vết cắn bé tí xíu, với một chấm chất độc bằng đầu kim, đủ để giết chết một con người.

Tuy nhiên, trong số 40.000 loại nhện khác nhau, chỉ có độ 100 loại với nọc độc có khả năng gây khó chịu cho con người, nhưng chỉ có khoảng 10 loại là thật sự nguy hiểm. Tiêu biểu nhất là **"Góá phu đen"** (**Black Widow**). Đây không phải là loại nhện độc nhất, nhưng nó đồng đúc và phổ biến ở vùng Châu Mỹ.

Góá phu đen (Black Widow).

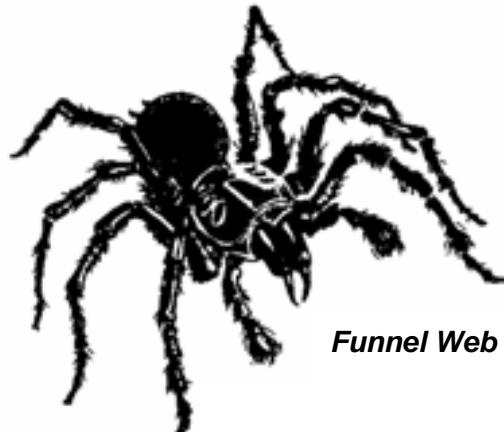
Chỉ có nhện cái mới đe dọa con người. Ảnh hưởng của vết cắn đến sau 1-2 giờ. Nạn nhân co giật liên hồi và bị ngạt thở, có khi nạn nhân hoảng loạn thần kinh la hét sợ hãi, cho dù nọc của nó hiểm khi làm chết người nhưng nó vẫn rất nổi tiếng.

Ở Châu Mỹ còn có một loại nhện độc cũng khá đông đúc nữa đó là nhện nâu (Brown Recluse) có nọc độc như “goá phụ đen” và còn gây hoại thư.

Tuy nhiên, hai loài nhện trên cũng còn thua xa loài nhện Funnel-Web ở Sydney nước Úc cả về nọc độc lẫn tính hung hăng của nó

Với bộ nanh dài gần 1 cm, loài nhện cực độc này tấn công mọi sinh vật mà nó gặp trên đường đi. Chỉ vài phút sau khi bị cắn, chất độc sẽ tác dụng lên cơ của nạn nhân, khiến lưỡi bị co thắt, dứt dãi chảy lòng thòng, nạn nhân nôn mửa, toát mồ hôi, khó thở, huyết áp tăng, các bắp thịt quắn quại như thể có đàn rắn nằm dưới da. Với một vết cắn của Funnel- Web, có thể giết chết một em bé sau vài giờ hoặc một người lớn sau vài ngày.

Ở nước Úc, còn có những loài nhện cực độc khác như (Phoneutia fera) có nguồn gốc từ Nam Mỹ. Loài Atrax robustus cũng là một trong số 37 loài Funnel Web cực độc... Ngoài ra, chúng ta cũng phải kể thêm loài nhện Loxosceles ở châu Mỹ, loài Tarantula ở rừng Amazon, tuy ít độc hơn các loài trên, nhưng không kém phần nguy hiểm.

Funnel Web

Con rết (rít, ngô công):

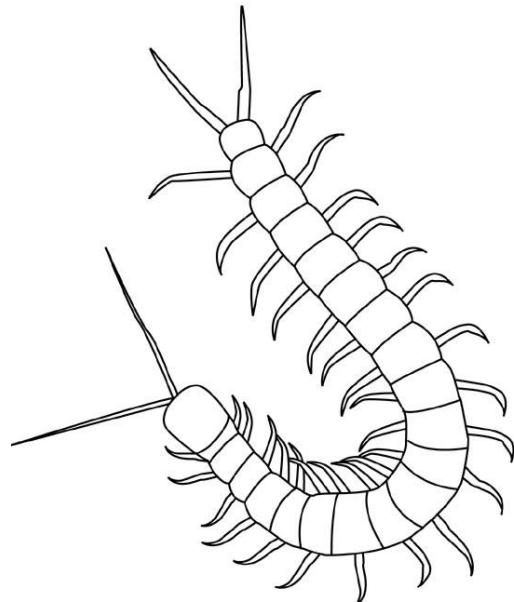
Cơ thể của rết thường là nhỏ, nhưng cũng có con dài tới 25 cm. (gần đây, người ta còn tìm thấy ở Trung Quốc loài rết khổng lồ, có thể ăn cả chim và chuột)

Thân dẹt, bao gồm khoảng 20 đốt, mỗi đốt mang một đôi chân. Đầu ngắn, miệng nằm giữa hai hàm trên. Đôi chân thứ nhất biến thành răng hàm có móc chứa nọc độc

Rết thường ẩn núp dưới các tảng đá, thân cây, lá cây, vỏ cây mục, cỏ khô, rác ẩm... Chúng hoạt động chủ yếu về đêm.

Khi bị rết cắn, tuy không làm chết người, nhưng sưng nhức và đau đớn, có thể gây sốt, khó chịu vô cùng. Các bạn hãy dùng một trong những phương pháp sau đây:

- Bôi vôi hạt quất (tắc, kim quít) đắp vào vết cắn.
- Lấy lá bạc hà, húng chanh, rau sam . . . Giã đắp vào vết cắn.
- Nhai nhổ một tép tỏi, đắp vào chỗ cắn. Đưa chỗ bị cắn vào gần ngọn đèn hay lửa cho thật nóng (không để bị phỏng) để yên vài phút, sẽ giảm đau ngay.
- Bắt một con nhện nhà (tri thù) còn sống, để vào chỗ bị cắn; nó sẽ hút hết nọc.

Bọ cạp

Ở Việt Nam, chúng ta thường gặp 2 loại bọ cạp là: bọ cạp núi và bọ cạp cùi.

Bọ cạp núi

Là loại lớn, dài khoảng 12cm, mình màu xanh đen, bóng, capse càng lớn. Thường gặp ở rừng núi, hải đảo, đất hoang... Tuy to lớn nhưng chích không đau nhức bằng bọ cạp cùi.

Bọ cạp cùi, bò cạp xám, bò cạp lửa . . Là loại nhỏ chỉ dài từ 5-6 cm có màu nâu xám (giống màu vỏ cây), màu kem, hung đỏ hay màu vàng nâu. Loại này được nhận dạng với đôi càng nhỏ, đuôi màu đỏ hoặc nâu hay sọc nâu và trắng. Thường ẩn mình dưới các tảng đá, đống cây, hốc cây, khe núi... và cũng hay chui vào các đống áo quần, giày dép... Loài bò cạp này chích rất đau nhức, nhất là khi nó đang có chửa.

Khi bị rết cắn hay bò cạp chích, •

Nếu nhẹ: sưng nhức, khó chịu.

Nếu nặng: tổ chức cục bộ bị hoại tử làm viêm tuyễn bạch huyết, nóng sốt cao độ, đau nhức đầu, lợm giọng, nôn mửa.

Chúng ta có thể dùng một trong những biện pháp sau cho cả rết và bọ cạp:

- Lấy hạt quất (tắc) giã nhỏ đắp vào vết thương.
- Lấy lá bạc hà, húng chanh, lá rau sam, giã đắp vào vết cắn.
- Nhai nhô một tép tỏi, đắp vào chỗ cắn.
- Ngâm nước thật nóng mà nạn nhân có thể chịu được, để yên chừng 30 phút, thay nước nếu thấy nguội
- Rửa bằng xà bông nước hoặc dung dịch Amoniac.
- Chườm lạnh nhằm làm giảm đau nhức.
- Nếu không chuyên giảm thì chuyển vào bệnh viện

Ong đốt

Có nhiều loại ong khác nhau và cách chích nọc cũng khác nhau. Ong mật thông thường chỉ chích được một lần; sau đó mũi kim dính luôn vào da nạn nhân, con ong sẽ chết. Phần cây kim dính trên da cần thêm 2-3 phút nữa để hoàn thành nhiệm vụ bơm tất cả chất độc vào người nạn nhân. Đó là lý do vết ong chích thường nhức nhối rất lâu.

Ong mật

Ong đen

Ong vò vẽ

Các loại ong khác như ong vò vẽ, ong bầu, ong lá, ong đất . . . không có móc ở đầu mũi kim, mũi kim không bị dính vào da sau khi chích. Khoan mừng

vội, điều này có nghĩa là con ong đó có khả năng . . . chích bạn nhiều lần! Hãy bỏ chạy khi bị bắt cứ loài ong nào tấn công.

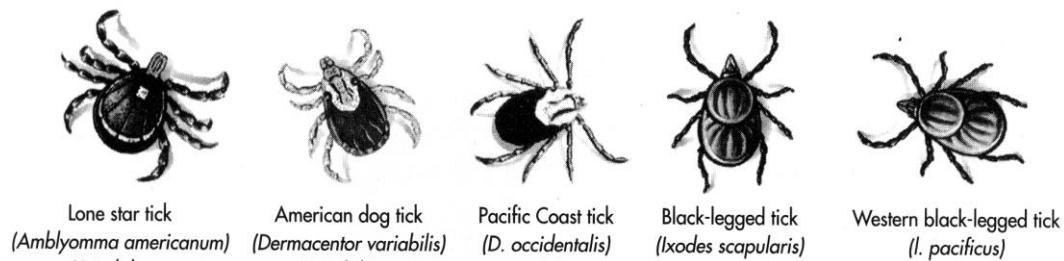
Khi bị ong đốt:

- Rửa vết đốt bằng xà phòng và nước sạch.
- Xử lý như khi bị rết hay bọ cạp cắn
- Chườm nước đá vào vết cắn
- Giữ vết đốt ở ngang mức tim hoặc thấp hơn.
- Nẹp bất động phần chi bị đốt.
- Cho nạn nhân nằm nghỉ, không hoạt động nhiều
- Nếu thấy phản ứng nặng, phải đưa đi bệnh viện.

Ve cắn

Xin đừng nhầm với con ve “ca sĩ” kêu râm ran suốt mùa hè (rang ăn rất ngon). Ve này là một loại côn trùng rất nhỏ, có nhiều ở vùng nhiệt đới và á nhiệt đới, cùng loại với bọ chó ở nhà. Bình thường, chỉ bằng đầu cây tăm, khi hút no máu thì phình lên bằng đầu chiếc đũa, đầu giả có gai, khi cắn vào người hay thú để hút máu, gai giương lên bám chặt vào cơ thể nạn nhân.

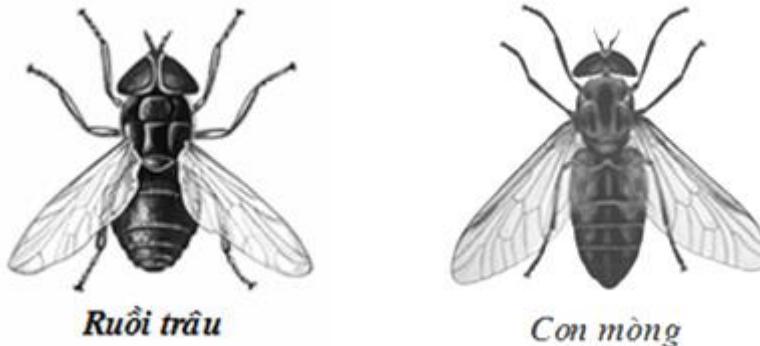
một số loài ve

Đầu giả của ve có gai, khi cắn vào người hoặc thú để hút máu, gai giương lên, nếu ta cầm kéo ra thì đầu giả sẽ đứt trở lại trong da thịt, làm ngứa ngáy cả năm mới khỏi. Muốn tránh điều đó chúng ta đừng vội vàng cầm đứt ra, mà dùng đầu cây nhang, điếu thuốc, que diêm . . . đang cháy, chạm vào đít của nó, để nó rút răng ra rồi mới dùng nhíp từ từ bẩy ra để giết. Bôi vôi lên chỗ bị cắn.

Ruồi Muỗi

Hai sinh vật này có thể mang bệnh truyền nhiễm đến cho bạn, và cũng có thể truyền nọc độc tạo sự ngứa ngáy qua vết chích của chúng. Đa số chúng ta nghĩ ruồi không chích, và không gây ngứa do chưa từng bị chúng chích. Thực ra, trong thiên nhiên hoang dã, một số loại ruồi (con mòng) có khả năng chích và hút máu như muỗi. Một số loại ruồi trâu to bằng đầu ngón tay, có nọc độc đủ làm trâu bò phải rống lên khi bị chích phải.

★ Thiên Nhiên Nguy Hiểm

707

Khi bị ruồi muỗi chích, hãy dùng những phương pháp sau đây:

- Rửa thật kỹ vết thương bằng xà phòng, sau đó mới bôi alcol hoặc các thuốc sát trùng khác có bán tại nhà thuốc tây.

- Dùng một viên aspirin nghiền nát, trộn với một vài giọt nước và đắp lên vết chích côn trùng ngay sau khi bị chích. Nó sẽ không bị nổi mẩn và không bị ngứa. Nếu không có phương tiện nghiền nát viên thuốc, bạn có thể thấm ướt chỗ bị chích, rồi xát viên aspirin lên đó.

Làm vết chích không bị ngứa: Vết chích ruồi muỗi nhiều lúc làm bạn bị ngứa trong một hai ngày. Nếu bạn bị nhạy cảm hoặc dị ứng, vết này có thể kéo dài nhiều ngày và sinh ra những biến chứng khác. Một số phương pháp ngăn ngừa như sau:

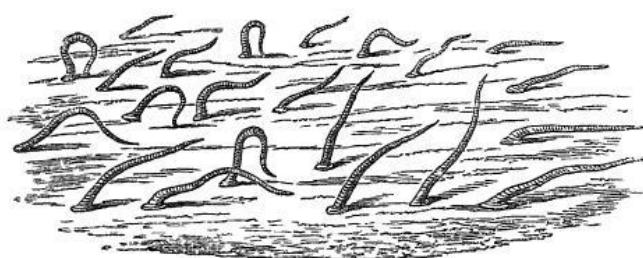
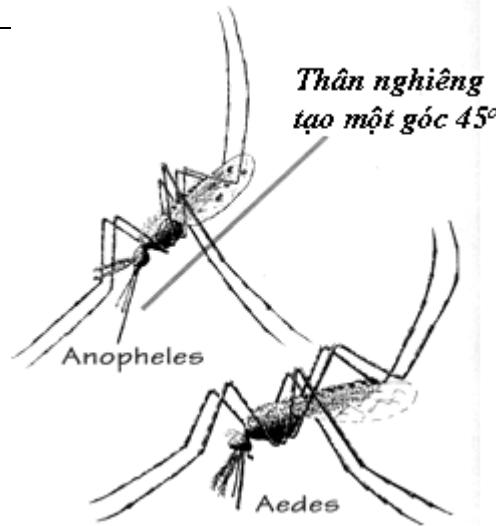
- Dùng một cục nước đá đặt lên vết chích chừng 5 phút.
- Dùng muỗi ăn trộn với chút nước cho sệt sệt rồi bôi lên vết chích.
- Trộn một thìa cà phê bột nở (baking soda) vào một ly nước, khuấy đều, sau đó thấm vào một miếng bông gòn hoặc khăn giấy rồi đắp lên vết chích từ mười đến hai mươi phút.
- Xoa dịu vết ngứa bằng thuốc kháng histamine. Loại này thường dùng trị sổ mũi, nghẹt mũi, bán không cần đơn tại bất cứ nhà thuốc tây nào.

Phòng ngừa bằng các thuốc bôi chống muỗi: Bôi các thuốc này lên khắp người để chống muỗi và các côn trùng khác. Cẩn thận khi bôi thuốc quanh mắt, sẽ rất khó chịu khi thuốc dính vào mắt.

Đỉa và vắt cắn

Đỉa là một nhóm sinh vật sống dưới nước thuộc ngành Giun đốt (*Annelida*). Chúng có thân mềm và nhầy phù hợp với việc bơi lội trong nước. Thức ăn của đỉa là máu các loại động vật.

Miệng đỉa có giác hút để châm vào con mồi và hút máu. Đỉa tiết ra chất chống đông máu nên vết cắn sẽ bị chảy máu liên tục. Đỉa thường sống ở ruộng, ao hồ, đầm lầy. . .

Một bầy vắt

Vắt cũng giống như đỉa nhưng nhỏ hơn đỉa và sống trên cạn, trong rừng mưa nhiệt đới, dưới những đám lá ẩm mục hay trên những đám lá xanh

Khi bám được vào người, đỉa thường chọn chỗ có mạch máu, nhưng vắt thì len lỏi vào những nơi kín đáo như háng, nách . . .

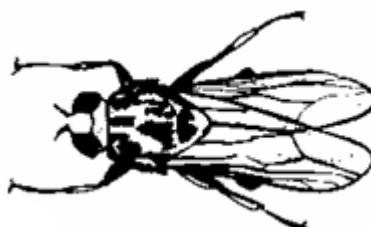
Đỉa và vắt rất kỵ với nước miếng, muối, vôi ăn trầu, xà phòng, thuốc chống muỗi . . . nếu bôi một trong những loại này vào nó sẽ rớt ra ngay.

Vết thương của đỉa và vắt cắn tuy không gây đau nhức nhưng sẽ tiếp tục chảy máu cho nên phải tìm mọi cách để cầm máu, sát trùng. . .

Để chống vắt cắn, các bạn có thể dùng một nắm thuốc lào nhúng nước cho ướt rồi thoa khắp chân tay, giày dép . . . bảo đảm không có con vắt nào dám đụng đến bạn.

Ruồi tse-tse

Cho dù ở nước ta không có loài ruồi này, nhưng các bạn cũng cần phải biết để đề phòng. Ngõnh nhờ các bạn chẳng may rơi đúng vào vùng có loại ruồi này. Đây là loại ruồi sống trên các thảo nguyên của châu Phi, mang ký sinh trùng thuộc chi *Trypanosoma*, là tác nhân gây ra “**bệnh ngủ châu Phi**”. Qua vết đốt, ruồi tse-tse truyền **ký sinh trùng** bệnh ngủ cho người và các loài gia súc, thú hoang . . . nhất là các loài thú có sừng

Bệnh ngủ trải qua 3 thời kì:

1. Thời kỳ đầu bệnh gây sốt kéo dài kèm theo triệu chứng thần kinh do não và màng **não** bị thương tổn.
2. Thời kỳ giữa trùng bệnh ngủ gây **viêm màng não** làm bệnh nhân gầy còm, rơi vào trạng thái nửa tỉnh nửa mê.
3. Thời kỳ cuối là lúc bệnh nhân ngủ quá nhiều, giấc ngủ ngày càng sâu, cuối cùng hôn mê và tử vong.

Phòng bệnh bằng cách dùng **thuốc diệt côn trùng**, tránh **ruồi** đốt bằng cách mặc **áo** kín cổ tay, chân; che rèm cửa để tránh **ruồi** bay vào.

NHỮNG NGUY HIỂM TỪ KHÍ TƯỢNG

Càng gần gũi với thiên nhiên bao nhiêu thì các bạn càng chịu những tác động từ thiên nhiên bấy nhiêu. Ở nhà, nếu gặp một cơn mưa, các bạn chỉ cần vào nhà hay trú mưa đâu đó. Nhưng nếu ở nơi hoang dã, không có chỗ trú ẩn tươm tất thì một cơn mưa đồng cũng có thể đốn ngã bạn. Đó là chưa nói đến những thiên tai như bão tố, động đất, sóng thần, lốc xoáy... Cho nên các bạn cần phải tìm hiểu để biết và tiên đoán những hiện tượng thủy văn nguy hiểm có thể sắp xảy ra để tìm cách đối phó.

LỐC XOÁY

Lốc xoáy (trỗi, vòi rồng) được hình thành do sự gấp gỡ của các khối không khí đối kháng nhau. Điều đó thường xảy ra trên các vùng bình nguyên rộng lớn, nhất là vùng Bắc Mỹ.

Lốc xoáy có hình dạng một cái phiếu hay cái bông vụ xoáy tròn. Bên trong cơn lốc xoáy, không khí bị hút thẳng đứng rồi quay tròn với một tốc độ kinh khủng. Nếu chân phiếu xoáy chạm mặt đất, nó sẽ hút mọi thứ tung lên cao rồi ném mạnh xuống đất. Tuỳ theo cường độ, nó có thể hút từ những mảnh giấy vụn cho đến những toa tàu lửa nặng hàng chục tấn. Lốc xoáy hình thành trên biển thì gọi là vòi rồng. Khi đó nước và đôi khi cả tôm cá bị hút vào phiếu xoáy và mang đi xa có khi hàng trăm cây số rồi mới thả xuống.

Lốc xoáy là một hiện tượng phức tạp, khó có thể dự đoán trước được. Phần lớn chỉ xuất hiện trong vài phút và di chuyển vài trăm mét. Nhưng cũng có những cơn lốc xoáy, kéo dài hàng giờ và di chuyển hàng trăm cây số, gây ra thiệt hại không thua gì một trận ném bom cấp tập.

Ở tại tâm cơn lốc xoáy, tốc độ gió có thể đạt tới vận tốc 400 - 500km/giờ. Đây là loại gió mạnh nhất trên hành tinh của chúng ta. Khi xuất hiện, nó tạo nên một âm thanh như xé tai.

Mùa của các cơn lốc xoáy thường từ tháng Ba đến tháng Tám hàng năm, tuy nhiên nó cũng có thể xuất hiện bất kỳ lúc nào trong năm. Hơn 80 phần trăm những cơn lốc xoáy xuất hiện khoảng từ 3 giờ chiều cho đến 7 giờ tối. Việc này giúp cho chúng ta có một khung thời gian nhất định để chúng ta quan sát và phát hiện ra chúng trước khi nó ập tới.

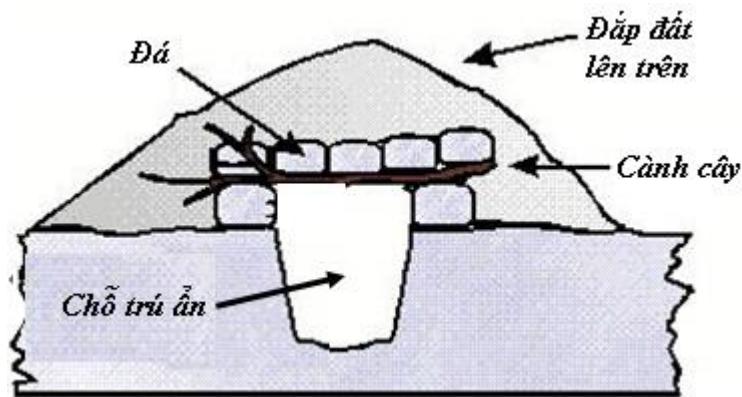
Người ta có thể định lượng theo dấu vết để lại của cơn lốc mà phân loại cường độ của nó theo thang **FUJITA** dưới đây. Tuy nhiên thang đo này không thể mô tả tính chất vật lý vật lý của cơn lốc xoáy, vì chúng rất đa dạng cả về cường độ lẫn đường kính cũng như thời gian xuất hiện.

LỐC	HÌNH TƯỢNG	CƯỜNG ĐỘ
F 0	Cành cây gãy. Biển báo giao thông cong	60-110km/g
F 1	Mái ngói bị tốc, xe bị đẩy ngang hay lật	110-170km/g
F 2	Cây ngã, xe nhỏ bị đưa đi, nhà gỗ bị đổ	170-240km/g
F 3	Tường đổ, tàu hỏa lật, đồ vật nhẹ bốc lên	240-320km/g
F 4	Vật nặng, xe hơi, thú vật bị bốc cao	320-410km/g
F 5	Mọi vật trên mặt đất đều bị cuốn đi	410-500km/g

Chuẩn bị đối phó với những cơn lốc xoáy

Trong vùng hoang dã, nơi nằm trên hành lang của những cơn lốc xoáy, hang động là nơi trú ẩn tốt nhất để tránh lốc xoáy cũng như đồng bão. Vì vậy các bạn cố gắng tìm ra một nơi như thế để trú ẩn cũng như cất dấu "tài sản" của mình.

Nếu ở vùng không có hang động, các bạn đào một hầm ngầm (giống như hầm trú bom) cũng là nơi an toàn để tránh lốc xoáy hay dông bão.

Có một thứ mà chúng tôi không thể hướng dẫn được, đó là sự bén nhạy trong cảm nhận của bạn về việc xác định bất kỳ sự nguy hiểm nào. Cho dù các bạn không có hệ thống báo động về lốc xoáy, thì một số điểm báo cũng giúp cho bạn tiên đoán là sắp có một trận lốc xoáy. Thí dụ: nếu các bạn thấy mây dông với những vẩy nhỏ và tròn ở phía dưới, (người ta gọi là mây vú) thì đó là dấu hiệu sắp có lốc xoáy, hãy chuẩn bị đề phòng.

*Mây vú (mammatus
hay
mammatcolumbus)*

- Nếu trong vùng có lốc xoáy đang đe dọa, thì bầu trời chung quanh đột ngột tối đen, không khí nặng nề ối bức và bạn bắt đầu nghe một âm thanh đều đều.
- Quan sát hành vi của các động vật hoang dã xem có gì khác thường không? Các bầy chim hoang dã trong vùng có bay một cách nháo nhác hoảng loạn không?
- Nếu bạn nhìn thấy "cái vòi" của cơn lốc xoáy từ xa qua các rặng cây, mà nó có vẻ như không di chuyển sang trái cũng như sang phải, thì đúng là nó đang đi thẳng tới ngay bạn đó. Tìm kiếm chỗ trú ẩn ngay.
- Khi cơn lốc xoáy ập đến, thì âm thanh của nó khủng khiếp giống như âm thanh của một chiếc phản lực cơ Jumbo cắt cánh ngay ngay trên đầu của bạn. Nếu bạn không sống ở gần đường băng của một phi trường lớn, thì có lẽ bạn chưa bao giờ nghe được một âm thanh như vậy. Lúc này thì đừng lo lắng hay tò mò đi ra ngoài để kiểm tra, đã quá trễ để làm việc đó
- Nếu có một cơn lốc xoáy bất ngờ tấn công khu vực của chúng ta. Một lời khuyên đơn giản nhất. Tìm ngay chỗ trú ẩn.

BÃO – ÁP THẤP NHIỆT ĐỚI

Bão (typhoon) là tên gọi chung những xoáy thuận nhiệt đới trên Tây bắc Thái Bình Dương khi tốc độ gió cực đại ở gần tâm duy trì liên tục từ 64 hải lý/giờ (1 hải lý = 1,853 km) tức gió cấp 12 ở nước ta.

Người ta chia ra 5 giai đoạn khác nhau:

1. **Vùng áp thấp** (low pressure area-L): có vùng áp thấp trên bản đồ khí áp bề mặt, nhưng vị trí trung tâm không thể xác định được;
2. **Áp thấp nhiệt đới** (tropical depression -TD): vị trí trung tâm có thể xác định được, nhưng tốc độ gió nhỏ hơn 34 hải lý/giờ
3. **Bão nhiệt đới** (Tropical storm - TS): tốc độ gió lớn hơn 34-47 hải lý/giờ
4. **Bão nhiệt đới mạnh** (severe TS-STS): tốc độ gió lớn hơn 48-63 hải lý/giờ
5. **Bão (Typhoon -TY)**: tốc độ gió lớn hơn 64 hải lý/giờ. Có cơn bão quá mạnh người ta gọi là "siêu bão" (supertyphoon).

Ở nước ta, người ta dùng thang Beaufort gồm 12 cấp để dự báo gió và bão như sau:

GIOÙ	HIEĀN TÖÖING	TOÁC NOÄ KMH
Caáp 0	Gioù laëng, khoùi leân thaúng	Töø 0-1
Caáp 1	Gioù raát nhei, khoùi hôn lay ñoäng	Töø 1-5
Caáp 2	Gioù nhei, caønh caây hôi rung	Töø 6-11
Caáp 3	Gioù eâm, caønh caây rung, côø bay	Töø 12-19
Caáp 4	Gioù vöøa, buïi vaø giaáy bò thoái	Töø 20-29
Caáp 5	Gioù maüt, maët nööùc göïn soùng	Töø 30-39
Caáp 6	Gioù maïnh, maët nööùc noái soùng, caønh caây lôùn lung lay	Töø 40-50
Caáp 7	Gioù côn, caây to rung chuyeân, khoùi ñi ngoöïc gioù	Töø 51-61
Caáp 8	Gioù traän, caønh nhoû bò gaøy, khoâng ñi ngoöïc gioù nööïc	Töø 62-74
Caáp 9	Gioù traän raát lôùn, maùi ngoùi bò laät, nhaø cõüa xieâu veïo	Töø 75-87
Caáp 10	Baño, caây to vaø nhaø cõüa bò ñoä	Töø 88-101
Caáp 11	Cuoàng phong, nhaø cõüa vaø caây bò ñoå nhieàu.	Töø 102-117
Caáp 12	Baño maïnh, loác xoaùy, söùc taøn phaù raát khuûng khieáp	Töø 118 trôù leân

Bão là hiện tượng đặc biệt nguy hiểm vì gió rất mạnh, có thể đánh đắm tàu thuyền, làm đổ nhà cửa; mưa rất lớn, gây lũ lụt nghiêm trọng, có khi trở thành thảm họa. Ở nước ta mùa bão hàng năm vào tháng 6 - 11, nhiều nhất vào tháng 7 - 10.

Dự báo bão

Từ những năm đầu của thế kỷ 20, bão được phát hiện và theo dõi thông qua việc phân tích các bản đồ thời tiết dựa trên các số liệu khí áp, gió, mây, mưa v.v... thu nhận được từ lưới trạm quan trắc khí tượng ven bờ biển, trên các hải đảo và tàu biển trên các khu vực rộng lớn hoặc toàn cầu.

Hiện nay, các cơn bão được các cơ quan khí tượng quốc tế, khu vực (trong đó có Trung tâm Khí tượng Thủy văn Quốc gia) theo dõi sát sao từ khi bắt đầu hình thành, quá trình di chuyển, phát triển đến khi hoàn toàn tan rã . . . Cho nên nếu có radio, các bạn nên theo dõi để nắm bắt

Phán đoán bão hoặc gió mạnh theo kinh nghiệm dân gian:

Bão là một thiên tai nguy hiểm nên qua hàng ngàn năm tích lũy kinh nghiệm, người ta có thể dự đoán sự phát sinh của bão. Đến nay, nhiều kinh nghiệm dân gian đã được giải thích bằng các kiến thức khoa học, những kinh nghiệm này chủ yếu dựa vào những thay đổi trạng thái của bầu trời, mặt biển và những biểu hiện khác thường trong hoạt động sống của một số sinh vật . . .

Trạng thái bão trời

- Bầu trời quang đãng, không khí oi bức, ngột ngạt, lặng gió kéo dài vài ba ngày, sau đó xuất hiện mây ti tích (một loại mây tầng cao ở độ cao khoảng 7km trở lên, gồm các đám, màn hoặc lớp mây mỏng không có bóng, cấu thành từ những phần tử rất nhỏ có hình dạng trông như những hạt hay sợi tơ) hội tụ về một hướng chân trời. Sau đó trên tầng cao xuất hiện mây vũ tích (một loại mây lớn và đặc, phát triển dữ dội theo chiều thẳng đứng trông như những dãy núi đồ sộ, giới hạn trên thường nhẵn lì hay dạng tơ sợi, hình dẹt như cái đe, chân mây đen và có kèm theo mây thấp rách xác xơ), gió tăng dần. Đây là dấu hiệu cho thấy bão có thể đang di chuyển từ hướng đó tới.

- Chớp xa xuất hiện liên tục, đều đặn, gây nhiễu âm, cản trở hoạt động của máy thu thanh. Hướng có chớp sáng nhất là hướng đang có bão hoạt động. Đối với vùng ven nước ta, trước khi bão tới thường xuất hiện chớp ở hướng Đông-Nam. Kinh nghiệm này đã được đúc kết thành ca dao:

"Đông Nam có chớp chéo nhau

"Thấp sát mặt biển hôm sau bão về"

- Ngư dân vùng ven biển đồng bằng Bắc Bộ có kinh nghiệm: sáng sớm nhìn về phía Đông thấy mây ti tích dạng "vẩy tê tê" di chuyển từ phía Đông về phía Tây là dấu hiệu cho thấy có khả năng một vài ngày tới sẽ có bão, biển sẽ động mạnh. Kinh nghiệm này khá phù hợp với thực tiễn của mây bão, vì mây ti tích ở tầng cao thường tỏa rất xa về phía trước bão.

Trạng thái mặt biển:

- Sự xuất hiện của sóng lừng, hướng lan truyền của sóng không trùng với hướng gió là dấu hiệu cho thấy có bão hoạt động ở cách xa hàng trăm km. Nhìn chung, hướng lan truyền của sóng gần trùng với hướng di chuyển của bão. Tuy nhiên, sóng lừng có thể không xuất hiện ở những vùng biển quá gần bờ hoặc có nhiều đảo.

- Mặt biển từ trạng thái lặng chuyển dần sang trạng thái động, mức độ tăng dần.

Dấu hiệu khác thường của gió và sinh vật.

Nhiều kinh nghiệm đã được đúc kết thành các câu ca dao, tục ngữ về bão lưu truyền từ bao đời nay, chẳng hạn như:

"Tháng bảy heo may/ Chuồn chuồn bay thì bão"

Hoặc: "Kiến đắp thành thì bão/ Kiến ấm con chạy ráo thì mưa".

- Tháng bảy kiến bò chỉ lo lại lụt.

Tháng bẩy trong câu ca dao trên là tháng bẩy âm lịch, thường là tháng tám dương lịch, là một trong những tháng chính của mùa bão ở miền Bắc nước ta. Trong tháng này, "gió bắc heo may", tức là gió ở vùng phía trước của bão đang hoạt động ở ngoài biển khơi và có khả năng ảnh hưởng đến đất liền trong vài ba ngày tới. Kinh nghiệm dân gian có rất nhiều, song không phải mọi kinh nghiệm đều đúng và sử dụng được. (xin xem thêm: TIỀN ĐOÁN THỜI TIẾT ở cuối)

Đối đầu với cơn bão

Để đương đầu với những cơn bão (thường xảy ra từ mùa Hè đến mùa Thu), các bạn cần phải chuẩn bị một kế hoạch cho sự sinh tồn của mình và của mọi người trước khi cơn bão ập đến.

- Theo dõi các thông báo về thời tiết trên radio (nếu có) để theo dõi các biến chuyển về thời tiết, nhất là vào mùa có giông bão. Thường thì khi sắp có bão, người ta sẽ thông báo liên tục trên các thông tin đại chúng.
- Chỗ an toàn nhất để tránh bão cũng như lốc xoáy là hang động hay hầm ngầm. nhưng những hầm này phải thiết kế để chống ngập nước. Vì đi theo cơn bão là những trận mưa rất to.
- Nếu một cơn bão đi theo sau một cơn lốc xoáy thì các bạn cần phải biết các hiện tượng báo trước để kịp thời đề phòng. Sau đây là những hiện tượng cảnh báo:
 - Bầu trời như đặc quánh, có màu xanh hoặc xanh đen rất kỳ lạ
 - Không khí đột nhiên có mùi khác thường, càng lúc càng ngọt ngạt, ẩm thấp và khó thở
 - Một sự im lặng rợn người sau tiếng sấm
 - Những đám mây chuyển động nhanh hoặc quay vòng
 - Một âm thanh mà lúc đầu nghe như tiếng thác đổ và dần dần như một đoàn tàu đang ầm ầm kéo đến.
 - Nhiệt độ tụt xuống rất nhanh
 - Từ trong đám mây mù, một "cái vòi" thò xuống đất. Một số vật thể quay chung quanh cái vòi đó
 - Các vật thể và mảnh vỡ từ bầu trời rơi xuống
- Trong cơn bão đôi khi sẽ có một lúc gián đoạn, không mưa gió, đó là lúc Mắt Bão đi qua. Nên tận dụng thời gian này để dọn dẹp và gia cố chỗ trú ẩn, vì cơn bão sẽ nhanh chóng quay lại. Đừng lầm tưởng rằng cơn bão đã qua đi mà không đề phòng
- Nếu các bạn dự báo một cơn bão sẽ tiến. Hãy chuẩn bị sẵn sàng
 - Neo, dắn, chống, chỏi nhà cửa, chỗ trú ẩn. Gia cố mái, vách, cửa, cột nhà. . .
 - Thu dọn các đồ phơi phỏng. Đóng các cửa, nhất là những cửa ở trên gió. Nếu một cửa của nhà bạn bị gió thổi tung, thì những cơn gió sẽ ủa vào và hất tung mái nhà. Có thể dùng ván để đóng thêm bên ngoài các cửa
 - Kiểm tra đường thoát nước, khai thông mương rãnh. Chuẩn bị các vật liệu chống nước tràn vào nhà hay chỗ trú ẩn.
 - Chuẩn bị lương thực đủ cho ít nhất là 72 giờ

ĐỘNG ĐẤT

Động đất là do sự chuyển động của bề mặt trái đất. Bề mặt trái đất là một lớp vỏ động cứng và co lại trong quá trình hình thành. Nhưng bên trong lớp vỏ đó là một khối nham thạch lỏng nóng chảy và không ngừng bị dồn nén. Và rồi một lúc nào đó nó cựa mình, ép vào một phần mềm nào đó của vỏ trái đất, tạo nên một chấn động, thế là động đất xảy ra. Tâm của chấn động này rất mạnh, làm nhà cửa sụp đổ, đất đai sụt lở . . . Nếu ở ngoài biển thì tạo nên những cơn sóng thần có sức tàn phá khủng khiếp (*Điển hình là cơn sóng thần ở ngoài khơi vùng*

biển Indonesia ngày 26 tháng 12 năm 2004, làm cho khoảng 310.000 người chết và mất tích)

Khi ở nơi hoang dã, động đất ít gây tác động đến các bạn, vì không có những công trình xây dựng đồ sộ, mật độ dân cư đông đúc . . . Nhưng cũng có thể gây nguy hiểm cho các bạn bằng các trận lở đất, đá, tuyết . . .(nếu ở trong thung lũng, bên sườn núi). Hay bị quét bởi những cơn sóng thần (nếu ở ven biển). Ne61y xảy ra động đất thì đừng chạy vào trong các hang động và nêu núp dưới các gốc cây đại thụ.

Dự báo động đất

Năm 2004, trước khi xảy ra thảm họa động đất gây nên sóng thần ở vùng biển gần đảo Sumatra ít phút, người ta đã chứng kiến hiện tượng hàng đàn voi rừng (anh) kêu gào thảm thiết và đạp rừng chạy lên những khu đất cao để lánh nạn.

Qua rất nhiều quan sát, trước khi xảy ra thiên tai, mèo thường bị kích động, lông chúng xù lên, tai bị ép sát đầu. Chúng gào thét, cào cấu, run rẩy tìm nơi ẩn nấp mà người ta không biết nguyên nhân đe dọa cụ thể nào, chúng đòi ra khỏi nhà và đôi khi chờ người ra. Có thể chúng cảm thấy đất rung chuyển mà các thiết bị không nhận được.

Một số động vật nuôi hay hoang dã, thường có những hành động và cử chỉ bất thường trước các thiên tai. Hãy chú ý lắng nghe và quan sát

Mây động đất

Mây động đất

Đám mây động đất là đám mây báo hiệu một trận động đất sắp xảy ra. Nó đã được mô tả trong tác phẩm cổ Brihat Samhita của học giả người Ấn Độ Varahamihira (505-587). Ông đã ghi chép một số dấu hiệu cảnh báo các trận động đất, trong đó bao gồm những đám mây bất thường xảy ra một tuần trước khi có trận động đất. Một vài nhà khoa học tuyên bố là đã quan sát những đám mây và liên kết với một vài sự kiện địa chấn, đôi khi hơn 50 ngày trước trận động đất. Một số thậm chí còn tuyên bố dự báo chính xác xảy ra trận động đất bằng cách quan sát những đám mây này. Tuy nhiên, những tuyên bố trên đã không hỗ trợ được bao nhiêu cho cộng đồng khoa học.

SÓNG THẦN (TSUNAMI)

Sóng thần là gì?

Sóng thần (Tsunami) là loại sóng dài đơn độc, truyền trên mặt biển do động đất ngầm dưới nước gây nên, do sự hoạt động của núi lửa ở đáy biển, do hiện tượng sụt đất hoặc do sức mạnh của các cuộc thử bom nguyên tử trên đại dương. Thuật ngữ tsunami (sóng thần) bắt nguồn từ tiếng Nhật: tsu nghĩa là cảng, nami là sóng. Vì sóng thần là những hiện tượng chủ yếu xảy ra ở vùng ven bờ, đem lại sự thiệt hại và tổn thất cho các cảng và vùng ven bờ.

Sóng thần có thể chuyển động với tốc độ trên 1.000 km/h (600 hải lí/giờ). Ở ngoài khơi đại dương chúng chỉ cao từ 0,5 - 1 m, nhưng khi vào bờ độ cao đạt đến hàng chục mét. Nguyên nhân của sóng thần thường là do động đất. Cho nên sau một trận động đất có chấn tâm nằm dưới biển, thì thường có sóng thần.

Trong những vùng duyên hải, động đất thường ít gây thiệt hại hơn là cơn sóng thần đi theo sau nó. Nó tàn phá khủng khiếp đến nỗi một cư dân vùng Maullín, Chile, sống sót sau một trận sóng thần, đã nhầm lẫn nó với chiến tranh hạt nhân.

Nếu bạn ở vùng ven biển và nghĩ rằng, một cơn sóng thần có thể đang đến do cảm nhận mặt đất đang rung chuyển dưới chân của bạn, hay bạn nghe thấy một cái gì đó cảnh báo bạn, hãy báo động cho những người chung quanh bạn nhanh chóng lên những vùng đất cao ngay.

Thà có thể bị cười chê là báo động sai còn hơn là phải ân hận chứng kiến cảnh người chết, kẻ thì mất tích . . . Tuy nhiên, không thể cứ báo động sai mãi vì không nắm được qui luật của động đất và sóng thần, cho nên các bạn cần phải tìm hiểu những điều cần biết về vị hung thần này

Những điều cần biết về sóng thần

- Giống như lốc xoáy và động đất, sóng thần thường tấn công bất ngờ mà không có cảnh báo, hoặc cảnh báo trước một thời gian rất ngắn
- Những cơn sóng thần đánh vào vùng ven biển Thái Bình Dương hay các Đại dương khác, luôn luôn được phát sinh do động đất. Những trận động đất này có thể xuất hiện từ xa hoặc gần nơi bạn đang sống.
- Một số sóng thần rất lớn, ở vùng ven biển nó có thể cao từ 10 đến 30 mét hay hơn thế nữa. Và chúng có thể di chuyển vào trong đất liền hàng trăm mét.
- Tất cả các vùng ven biển đều có thể bị sóng thần công phá.
- Một cơn sóng thần không phải chỉ là một ngọn sóng mà là **một loạt sóng**. Những cơn sóng đầu thường không phải là cái lớn nhất.
- Sự nguy hiểm của sóng thần có thể kéo dài vài giờ kể từ khi cơn sóng đầu tiên đánh vào.
- Sóng thần có thể di chuyển nhanh hơn tốc độ của một người đang chạy.
- Đôi khi sóng thần dâng lên rồi lùi lại, phơi bày ra đáy biển, để rồi ập đến hung hãn hơn.
- Sức mạnh của sóng thần thì vô song, những tảng đá vài tấn hay những con thuyền lớn có thể bị sóng thần ném vào trong đất liền hàng trăm mét. Trong vùng hoạt động của nó, nhà cửa và dinh thự đều có thể bị quét sạch

- Tất cả những mảng vật chất trôi nổi, di chuyển với một tốc độ lớn, có thể giết chết hay làm bị thương nhiều người
- Sóng thần có thể xuất hiện bất cứ thời gian nào, có thể là ngày hoặc đêm
- Sóng thần có thể di chuyển theo những dòng sông, suối để vào sâu trong đất liền, nếu dòng sông suối đó ăn thông và gần cửa biển

Những kiến thức dưới đây về sóng thần có thể giúp cho các bạn tự bảo vệ mình. Các bạn hãy chia sẻ những hiểu biết này với người chung quanh để giúp họ có thể sống sót sau tai nạn.

Chú ý tới những cảnh báo của thiên nhiên

- Các động vật nuôi và động vật hoang dã đột nhiên hoảng loạn bỏ chạy lên cao hay vào sâu trong đất liền
- Các rung động nhẹ trên mặt đất của tiền chấn (chấn động nhẹ trước trận động đất)
- Nước biển rút ra xa. Trước khi những ngọn sóng khổng lồ đánh vào bờ biển, thường thì có hiện tượng nước biển rút ra xa
- **Lên vùng đất cao.** Nếu các bạn đang ở tại bãi biển hoặc gần bãi biển, và bạn thấy mặt đất rung chuyển. Lập tức nhanh chóng chạy lên tới vùng đất cao ngay.
- **Rời xa các dòng sông**, suối nếu nó chảy thẳng ra các cửa biển gần đó
- **Leo lên một cái cây.** Nếu các bạn đã chạy sâu vào trong đất liền, nhưng lại không có núi đồi hay vùng đất cao để leo lên, hãy chọn một cây cao, to lớn và vững chãi để leo lên và bám chắc vào. Nhiều người đã được cứu sống nhờ cách này
- **Leo lên một vật nổi.** Nếu các bạn bị quét bởi một cơn sóng thần, hãy cố gắng tìm kiếm chung quanh mình một vật nổi và sử dụng nó như một cái bè
- **Tránh xa các vùng thấp gần bờ biển, leo lên những vùng cao, đó là biện pháp an toàn nhất khi có cảnh báo về sóng thần**

LŨ

Lũ là hiện tượng nước sông dâng cao trong một khoảng thời gian nhất định, sau đó giảm dần. Trong mùa mưa lũ, những trận mưa từng đợt liên tiếp trên lưu vực sông, làm cho nước sông từng đợt nối tiếp nhau dâng cao, tạo ra những trận lũ trong sông, suối. Vào các tháng mùa mưa có các trận mưa lớn, cường độ mạnh, nước mưa tích luỹ nhanh, nếu đất tại chỗ đã no nước thì nước mưa đổ cả vào dòng chảy, dễ gây ra lũ. Khi lũ lớn, nước lũ tràn qua bờ sông (đê), chảy vào những chỗ trũng và gây ra ngập lụt trên một diện rộng. Lũ lớn và đặc biệt lớn nhiều khi gây ra những thiệt hại to lớn về người và của cải. Cha ông ta đã xếp lũ, lụt là một trong những loại thiên tai nguy hiểm nhất.

Nước lũ do mưa (hay băng, tuyết ở những nước vùng vĩ độ cao) sinh ra nên mùa lũ thường đi đôi với mùa mưa. Mùa lũ ở Bắc bộ từ tháng 5-6 đến tháng 9-10, Bắc Trung bộ từ tháng 6-7 đến tháng 10-11, Trung và Nam Trung bộ: tháng 10-12, Tây nguyên: tháng 6-12, Nam bộ: tháng 7-12. Tuy vậy đầu mùa mưa cũng có thể có lũ sớm, như lũ "tiểu mãn", thường xảy ra vào "tiết tiểu mãn" (tháng 5) hàng năm ở vùng núi phía bắc nước ta. Song mùa lũ hàng năm cũng biến động cùng với mùa mưa, thậm chí sớm muộn 1-2 tháng so với trung bình nhiều năm.

LŨ QUÉT

Lũ lớn trên sông diễn biến chậm và thường xảy ra trên diện rộng và kéo dài, còn lũ quét là một hiện tượng thiên tai có tính chất và đặc điểm khác biệt là lũ

diễn biến nhanh, mang tính bất ngờ và khốc liệt. Lũ quét thường xảy ra ở vùng núi, nơi có địa hình đồi núi cao xen kẽ với thung lũng và sông suối thấp. Mỗi trận xảy ra trên một diện hẹp, phạm vi tác động cũng hẹp hơn lũ sông.

Nguyên nhân là do mưa lớn, nước mưa lại bị tích luỹ bởi các trường ngại vật như đất đá, cây cối cho đến khi lượng nước vượt quá sức chịu đựng của vật chắn, phá vỡ vật chắn, ào xuống rất nhanh và mạnh, cuốn theo đất đá, cây cối và quét đi mọi vật trên dòng chảy của nó thì được gọi là lũ quét (hay lũ ống), thường diễn ra rất nhanh và bất ngờ, có sức tàn phá lớn ở các lưu vực nhỏ.

Lũ lụt là hiện tượng thuỷ văn đặc biệt nguy hiểm, nhất là lũ quét. Trong một số trường hợp nó có sức tàn phá khủng khiếp và trở thành thảm họa tự nhiên.

Trong mùa mưa, nếu các bạn đang ở trong vùng có nguy cơ bị lũ quét, đất, đá sạt lở . . . Nên di chuyển lên những chỗ cao hơn, tránh xa các thung lũng, khe núi, đường giao thủy . . .

MƯA ĐÁ

Mưa đá là hiện tượng mưa dưới dạng hạt hoặc cục băng nước đá có kích thước khác nhau, có thể từ 5 mm đến hàng chục cm. Nguyên nhân là do sự đối lưu cực mạnh từ các đám mây dông gây ra. Những hạt mưa đá thường rơi xuống cùng với mưa rào. Mưa đá thường kết thúc rất nhanh trong vòng 5 -10 phút, lâu nhất cũng chỉ 20 - 30 phút.

Trong cơn mưa đá thường kèm theo gió rất mạnh, có khi là gió lốc, cho nên sức tàn phá do gió mạnh và xoáy gây ra rất khủng khiếp.

Ngoài ra, những hòn mưa đá cũng có khi gây ra đổ nhà, tàn phá cây cối, thậm chí chết người. Vì vậy mưa đá được xếp vào những hiện tượng thời tiết nguy hiểm.

Nếu thấy trời nổi dông gió, mây đen bao phủ bầu trời gần như kín tầm mắt, có dạng như bầu vú, rồi dông gió nổi lên mạnh, tạo ra tiếng "ù ù, ầm ầm" liên tục thì bạn hãy cảnh giác với mưa đá. Nếu tiếp đó lắc rắc vài hạt mưa rào, ta

cảm thấy nhiệt độ không khí như lạnh đì, có thể mưa đá đã kéo đến. Hãy tìm chỗ trú ẩn trong hang động hay dưới các tàn cây lớn, rậm rạp.

SÉT ĐÁNH

Sét là một hiện tượng thiên nhiên đặc biệt nguy hiểm, thường xuất hiện trong những cơn giông, do chuyển động đối lưu trong các đám mây tích vũ (cumulonimbus), làm cho điện tích giữa hai đám mây với mặt đất không đồng nhất, tạo ra điện trường cực mạnh. Khi đó sẽ xảy ra các hiện tượng phóng điện. Sự phóng điện giữa hai đám mây gọi là chớp, giữa đám mây với mặt đất được gọi là sét.

Theo nguyên lý thì sét thường đánh vào những nơi tập trung điện tích như : cây cao, cột điện, chớp nhà cao tầng . . . nơi trống trải.

Phòng chống sét

Hàng năm vào mùa mưa, sấm sét đã gây rất nhiều sấm sét cho người và các sinh vật khác. Khi ở nơi hoang dã, các bạn không những cần phải biết cách phòng chống sét, mà còn phải phổ biến cho những người chung quanh các bạn biết, để có thể giảm thiểu phần nào thiệt hại do thiên nhiên gây ra.

Khi có một cơn giông ập đến mang theo sấm sét, nếu :

Đang ở trong nhà

Nếu ở nơi hoang dã mà bạn có một chỗ trú ẩn có thể gọi là "nhà" thì nên:

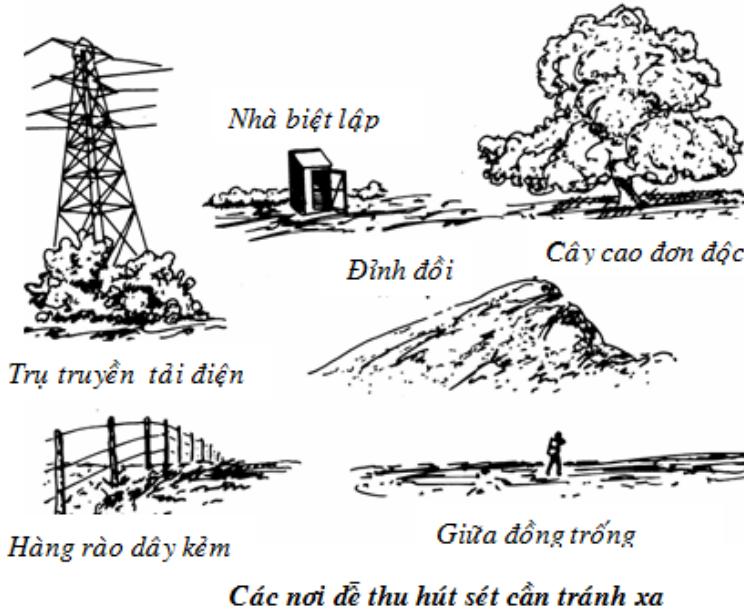
- Đóng mọi cửa néo để tránh gió lùa. Hơi ẩm có thể mang theo sét vào nhà.
- Không chạy đi chạy lại nhiều khi đang mưa giông. Nên ngồi bô chân trên giường. Trường hợp cần đi lại, nên mang dép guốc khô.
- Rời xa những vật bằng kim loại, dây phơi quần áo, dây treo màn hay các vật thể khác bằng kim loại.

Đang ở ngoài trời

- Không trú mưa dưới tàn cây cao, nhất là những cây cao đơn độc ở những vùng trống trải. Với độ cao của nó, cái cây sẽ thu hút sét. Và vì khung xương của người có điện trở nhỏ hơn gỗ, nên chúng ta sẽ là một phương tiện tốt hơn cho sét tiếp đất. Khi bạn đứng cách xa cây, thậm chí khi đứng thẳng, cũng giảm nguy cơ thu hút sét hơn 50 lần.
- Tránh xa các cột điện, các hàng rào dây kẽm, lưới kẽm hay các vật có thể tích điện khi sét đánh.
- Không đứng gần đường ray xe lửa.
- Không nên ở những nơi có mặt nước rộng như : biển, hồ, ao. . . trong cơn dông. Sét không cần đánh trực tiếp lên một người đang bơi vẫn có thể biến anh ta trở thành nạn nhân. Vì thực tế dòng điện từ trên trời không biến mất ngay khi nó đánh xuống đất, mà chỉ yếu dần trong môi trường đất. Bởi vì nước là một chất dẫn điện tốt. Do vậy, khi đánh xuống nước, hoặc xuống mặt đất ở gần đó, dòng điện sẽ rất dễ dàng chạy tới người. Vì vậy, nếu đang bơi hay ở trên thuyền nhỏ, phải lên bờ ngay. Nếu ở trên tàu lớn, thì lập tức rời boong tàu vào trong khoang.
- Không mang vác cuốc xẻng, cần câu, dù, gậy sắt hay các vật kim loại.
- Không đi xe đạp hay xe gắn máy dưới cơn mưa giông.
- Nếu đi xe hơi có mui, hãy ở trong xe (xe hơi có mui, tàu bè lớn, hang động sâu. . . là nơi an toàn để tránh sét). Ở đây, nó đóng vai trò tương tự như một "chiếc lồng Faraday" (tên của nhà khoa học đầu tiên đã chứng minh rằng việc ẩn mình phía trong một cấu trúc bằng kim loại là biện pháp tốt nhất để tránh sét). Nếu sét đánh trúng xe thì điện sẽ dẫn truyền trên vỏ xe mà không xuyên vào phía trong trước khi tiếp xúc với mặt đất. Do vỏ xe bằng kim loại dẫn điện tốt hơn nhiều so với không khí trong xe, nên dòng điện cực mạnh của sét sẽ được truyền nhanh chóng xuống mặt đất.

Tuy nhiên, trong tình huống này, những người ngồi trong xe tuyệt đối không được sờ vào máy thu thanh hay bất kỳ một bộ phận kim loại nào khác của xe. Nếu xe không mui, hãy dừng lại kiểm chổ trú ẩn. tuyệt đối không chui xuống gầm xe.

- Không thả diều hay sửa dây điện khi giông bão. Các bạn chắc cũng đã biết thí nghiệm nổi tiếng của B. Franklin, năm 1752 ông đã cho thả một cái diều có gắn một que kim loại nhọn trong đám mây dông. Que nhọn được nối với một sợi tơ, tiếp đến một sợi dây mảnh, rồi một chiếc chìa khóa bằng sắt đóng vai trò cái tụ điện. Nhờ có thiết bị vốn rất nguy hiểm đó, Franklin đã phát minh ra các cột thu lôi.
- Không đứng chân đứng lâu nơi trống trải trong cơn dông (đặc biệt những cây cành thấp và vươn xa). Nếu gặp mưa hoặc cơn dông trong khi đang ở giữa một khu vực rộng và trống trải, tư thế tốt nhất cho bạn là quỳ xuống, hai đầu gối đặt sát nhau, đồng thời hai tay đặt lên đầu gối và người nghiêng về phía trước. Trong lúc này, nếu khoác thêm một chiếc áo mưa, bạn đã có "vỏ bọc" tránh thiên lôi rất hiệu quả . . . Nguyên tắc cơ bản để có tư thế tránh sét tốt nhất là hạ người càng thấp càng tốt, tránh bị sét đánh trực tiếp và giảm tối đa diện tích tiếp xúc giữa cơ thể và mặt đất.

Tuyệt đối tránh chui vào những hang hốc vì đất là một môi trường dẫn điện cực tốt. Nếu có điều kiện, nên dùng vải hoặc quần áo cuộn chặt lại thành một cuộn có độ dày khoảng 10 cm rồi quỳ lên đó để cách ly hoàn toàn sự tiếp xúc của cơ thể với mặt đất. Nếu bạn đang đi theo một nhóm thì phải nhanh chóng tách ra, không nên tập trung cùng một chỗ.

Trong cơn giông nếu cảm thấy có điều gì bất thường như trong người nhưng nhức, tóc giật giật, lông tay, lông gáy dựng lên. . . đó là các bạn đang ở trong khu vực sắp bị sét đánh. Phải phản ứng thật nhanh, rời khỏi nơi đang đứng bằng cách nhảy lò cò hay nhảy chụm hai chân như chim sẻ. Tuyệt đối không nên chạy, vì nếu bước dài hai chân, điện áp sẽ lớn và tạo ra dòng điện từ chân này qua người, sang chân kia, người sẽ bị điện giật chết. Cũng không nên nằm dài ra đất. Nếu không thể rời xa nơi đó được thì lập tức ngồi ngay xuống, thu mình nhỏ lại (hoặc đứng chụm hai chân hay co một chân lên). Nếu có vật cách điện như ván, nhựa. . . thì nên ngồi lên đó, cúi đầu thấp xuống, hai tay che đầu.